
మిసిమి
మాస పత్రిక
ఏప్రిల్ 1996
వెల రూ.6/-



Some resemblance: A dried up tree which has acquired an almost human shape on Bagmundi hill in Purulia district.

మిసిమి

"All that we are is the product of what we have thought" is "We are what we think." — Dammapada.

సంపుటి 8 ఏప్రిల్ 1996 సంచిక 3

వ్యవస్థాపక సంపాదకుడు : డాక్టర్ **రవీంద్రనాథ్ ఆలపాటి**

విషయసూచిక

ముఖచిత్రం : కిరాతార్జునీయము – లేపాక్షి

విడిప్రతి రూ. 6/- వార్షిక చందా రూ. 70/-

Printed, Published by BAPANNA ALAPATI at Kala Jyothi Process Ltd.,
1-1-60/5, R.T.C. X Roads, Musheerabad, Hyd-20. Ph. 7612436, 7612337.

సంపాదకుడు: అన్నపరెడ్డి వెంకటేశ్వర రెడ్డి

విజ్ఞాపన

మిసిమిని చదివే మీరు తెలుగు జనాభాలో చాలా కొద్ది మంది మాత్రమే అని మాకు తెలుసు. అయినా మీరు మీగడ తరకలు. వాసిలో మిన్న అయిన మీకే ఈ పత్రిక ఉద్దేశితమైంది. మామూలు జనాభాకు కావలసిన మసాలాలు ఇందులో ఉండవని మిసిమి పాఠకులుగా మీకు బాగాతెలుసు. అందుకే ప్రస్తుతం మిసిమిని చదివే పాఠకులు ప్రయత్నించి మరి కొంత మంది పాఠకులను పెంచవలసిందిగా కోరుతున్నాం.

మరో విషయం రచయితలు - పాతవారు, కొత్తవారు - యధోచితంగా మిసిమి ఒరవడిలో - తమ రచనలను పంపవలసిందిగా అర్థిస్తున్నాము.

ఇంకో విషయం పాఠకుల, విమర్శకుల ప్రతి స్పందన ఏ పత్రిక మనుగడకైన ప్రాణం. అందుకని పాఠకులు, విమర్శకులు మిసిమి పై తమ అభిప్రాయాలను పంపవలసిందిగా కోరుతున్నాము.

సంపాదకులు.

Ever since I came back from prison not once has the defendent ever entered our bed room, while I was awake... I was the loneliest man during the period I stayed with her.

- Nelson Mandela

refering to his wife Winnie

It is not for the Supreme Court to function as the extended arm of the executive. The judges are not expected to decide questions of political wisdom which virtually involve usurping the functions of the executive

- Nani A. Palkhiwala

Eminent Jurist on the role of Judiciary

జ్ఞాన పీఠ సత్కార గ్రహీత

యం.టి. వాసుదేవన్ నాయర్

సంగ్రహ పరిచయం మధు రాంతకం రాజారామ్

ఒకానొక రాజ్యంలో వాన లొదీస్తాయి, భయంకర క్షామం తాండవిస్తుంది. ఋష్యశృంగుడనే మునికుమారుడు గనుక వచ్చి కాలుమోపితే, దేశంలోని కరువు కాటకాలు పటాపంచలై, జలసమృద్ధితో భూములన్నీ సస్యశ్యామలంగా అలరారు తాయని పెద్దలు రాజు గారికి సలహాయిస్తారు. ఋష్యశృంగుడు విభాండకుడనే ఋషికి ఏకైక పుత్రుడు. స్త్రీద్వేషి అయిన విభాండకుడు కుమారుణ్ణి ఆడ గాలికి దూరంగా ఒక ఏకాంత ద్వీపంలో పెంచుతున్నాడు. రాజుగారి పనుపున రాజవేశ్య కుమార్తె వైశాలి ఋష్యశృంగుణ్ణి తీసుకురావడం కోసం ఏకాంత ద్వీపానికి వెళ్తుంది. తన సంగీత కళాకౌశలంతో, నాట్యవిద్యాచాతుర్యంతో ఋష్యశృంగుణ్ణి మెప్పించి, మైమరపించి తమ రాజ్యానికి తీసుకొస్తుంది. ఋష్యశృంగుడికి పెద్ద ఎత్తున స్వాగతోత్సవం ఏర్పాటవుతుంది. ఇంతలో ఆకాశానమేఘాలు క్రమ్ముకుని, వర్షం గూడా కురవడం ప్రారంభమవుతుంది. మహ ..న సంరంభంలో, కుంభీపాత వర్షంలో ఋష్యశృంగు డెక్కిన రథం పైన, అతడికి చేరువగా వైశాలి కూర్చోవలసిన ఆసనాన్ని రాజకుమారి దురాక్రమణ చేస్తుంది. జన సమూహాన్ని చీల్చుకుని, రథంవైపుగా పరుగెత్తి రావడానికి ప్రయత్నిస్తున్న వైశాలి జనం రద్దీలో క్రింద పడిపోయి, పద ఘట్టనల క్రింద నలిగి, నలిగి చనిపోతుంది. శ్రమ ఒకరిది కాగా, ఫలితాన్ని మరొకరు దోచుకపోయే దురన్యాయం ఈనాటిదా? ఇది అనాది కాలం నుంచీ సమాజ జీవనంలో చాపక్రింది నీరులా వ్యాపిస్తూనే వుంది.

ఈకథ పేరు 'వైశాలి' (అదే పేరుతో సినిమాగా వచ్చింది). రచయిత మలయాళ వారపత్రిక 'మాతృభూమి' సంపాదకులు శ్రీ యం.టి.వాసుదేవన్ గారు. 62 సంవత్సరాల నాయర్ గారు తమ 24వ యేట ప్రచురించిన 'నాలుకట్టు' అనే నవలకు కేరళ సాహిత్య అకాడమి అవార్డు లభించింది. నాటి నుంచి నేటి వరకు ఆయనవి 18 కథా సంపుటాలు, 8 నవలలు, ఒక నాటకం, తదితర రచనలు తొమ్మిది ప్రచురితమయ్యాయి. మంచిని పెంచడం, మానవతకు నివాళి పట్టడం ఆయన రచనల్లో జాలువారే గుణాలు.

దక్షిణాది సంప్రదాయం మేరకు అడ్డ పంచకట్టు, వైన అరచేతుల చొక్కా పై కళ్లద్దాలలో, నుంచి ఎక్కడికో దిగంతాలకు ప్రసరించినట్టుండే చూపులు, చేతివ్రేళ్ల మధ్యకాలే బీడీ, సర్వసామాన్యమైన వేషంతో కానవచ్చే ఈ వ్యక్తి సమకాలీన భారతీయ సాహితీ వేత్తల్లో ఒకరంటే నమ్మడం కష్టమే! నాయర్గా రెంత అమాయకంగా కనిపిస్తారో, అంతటి నిశితమైన దృష్టి కలిగినవారు. సాహిత్య ప్రపంచంలో క్వాలిటీ, పాపులారిటీ అనేవి వేర్వేరుగా వుండవలసిన అవసరంలేదనీ, ఆరెండిటికీ సమన్వయం సాధించవచ్చుననీ నిరూపించిన ప్రముఖ రచయితల్లో ఆయన ఒకరు. అందువల్ల ఆర్థికంగా విజయం పొందడమే ధ్యేయంగా గల 'కథ' నిర్మాతలు గూడా కోసం ఆయన వెంట.పడుతుంటారు. 1973లో కథా రచనతో బాటు, ఆయన దర్శకత్వం గూడా నిర్వహించిన 'నిర్మాల్యం' చిత్రానికి రాష్ట్రపతి స్వర్ణ పథకం లభించింది. 1985లో ఆయన స్క్రీన్ప్లే సమకూర్చిన మరొక చిత్రం మలయాళ సినిమా చరిత్రలోనే సూపర్ హిట్టుగా అనన్య సామాన్యమైన విజయాన్ని సాధించింది.

'ఈనాడు మన సమాజాన్ని ఎదుర్కొంటున్న సమస్యల్ని గురించి ఆలోచించాలన్న ధ్యాస, అక్కర నాలోవున్నాయి. నేను నా రచనల ద్వారా సమాజాన్ని, దేవుణ్ణి, చివరకు నన్ను నేనే ప్రశ్నించుకుంటూ సమాధానాలు పొందాలని అభిలషిస్తూ వుంటాను' అంటారు శ్రీ యం.టి. (అదే కేరళీయులు ఆయన్ను పిలుచుకునే ముద్దు పేరు.)

కథా కథన కౌశలం, సంప్రదాయాన్ని నవసమాజ పరిణామాలకు అనుగుణ్యంగా మలచుకునేతీరు, మానవత్వం పట్ల గల మక్కువ - ఇవి నాయర్ గారికి విశిష్ట స్థానాన్ని సమకూర్చగలిగాయి. స్వాతంత్ర్యానంతర భారతీయ సాహిత్యంలో ఆయన స్థానం సమున్నతమైనది. ఇదివరకే మూడుసార్లు ఆయన పేరు జ్ఞాన పీఠ్ అవార్డు కోసం ప్రతిపాదించబడింది. నాలుగో సారి గూడా బలమైన పోటీలోనేనెగ్గవలసి వచ్చింది. అయితే అడ్డు తగిలిన వారి కన్నా 'జ్ఞానపీఠ్' ఆయన కెప్పుడో వచ్చివుండ వలసిందని భావించిన వారి సంఖ్యే ఎక్కువ.

(అవార్డు ప్రకటన వెలువడిన సందర్భంలో నాయర్ గారి నివేదన)

ఒక సాహిత్య కారుడు కొన సాగించవలసివున్న పయనంలో దారిలో ఆదరువుగా, యింకా స్పష్టంగా చెప్పాలంటే దారిలో ఆకలి బాపే చద్ది అన్నపు మూట లాంటివి మాత్రమే ఈ అవార్డులనేవి.

ఒకానొక బహుమతి లభించడం వల్ల ఒక సాహిత్య కృషితో యింక అవసరం లేదనిగానీ, లేదా దానికి ఫుల్‌స్టాప్ పెట్టబడిందని గానీ ఎవ్వరూ అనుకోరు; అనుకోగూడదు. పాఠకుల అంగీకారంలాగా, అమోదంలాగా ఈ అవార్డులు గూడా సాహిత్య కారుణ్ణి వెతుక్కుంటూ వస్తున్నాయి. రచనకు పూర్వరంగంలో దాన్ని ఎందరు చదువుతారనిగానీ, చదివినవారిలో ఎందరి కది ఆమోద ప్రద మవుతుందని గానీ రచయిత ఆలోచించడు. అయితే ఆమోదం, ఆదరం, అభిమానం లాంటి వన్నీ వాటంతటవే కాలక్రమంలో అతణ్ణి వరిస్తూ వుంటాయి. బహుమతులు గూడా ఆ దోవలోనివే!

సాహిత్య సృష్టి అనే వృత్తి మిగిలిన వృత్తుల కన్నా విభిన్నమైనది. అకాడెమీ ద్వారా జరిగే పరిచయ సన్నివేశాలుగానీ, అవి యిచ్చే యోగ్యతా పత్రాలుగానీ దానికేమీ అవశ్యకమైనవిగావు. తానొక సాహిత్య స్రష్టగా రూపొందాలన్న ఆకాంక్ష ఒకటి రచయిత కుంటే చాలు.

' ఇదిగో, ఇక్కడుండి నేను రచనలు చేస్తున్నాను, గమనించండి, అవధరించండి' అనే కోరిక లేదా ప్రార్థన సాహిత్య వ్యాసంగంలోకి దిగిన తొలిదశలో రచయిత కుంటే వుండవచ్చు, ఆ కోరిక నేరవేరి తాను లబ్ధ ప్రతిష్ఠుడైన తర్వాత, తానుచేసే ఒక్కొక్క రచనా విలువల త్రాసులో తూచీబడి అందులోని సందేశం సమాజ.శ్రేయస్సుకు ఎంత వరకు తోడ్పడుతుందన్న తర్కవితర్కాలకు పాత్ర మవుతుందని అతడు గుర్తించాలి.

మొత్తానికి ఒక సాహిత్యకారుడు ఎన్నుకోదగిన దారి లేదా చేయవలసిన యాత్ర ఏమంత సుకరమైనవి గావు. రాళ్లు, రప్పలూ - ముండ్లూ ముట్రా నిండిన అడవి దారి గుండా ఒక సుదీర్ఘమైన, శ్రమావహమైన తీర్థయాత్ర లాంటిది. ఎన్నెన్ని అవరోధాలైనా ఎదురుకావచ్చు, ఎన్నెన్ని సమస్యలైనా పరీక్షించవచ్చు, కానీ వాటి నే మాత్రం సరకు చేయకుండా రచయిత ముందుకు, మున్ముందుకు సాగిపోవలసి వుంటుంది.

పంచామృతాలు:

పోస్టుమేన్, మరియు తెలుగు కుక్కలు

– పురాణం సుబ్రహ్మణ్యశర్మ

ఇదేదో వ్యంగ్యంగా అన్యాపదేశంగా అన్నమాటకాదు. అచ్చంగా అవి కుక్కలే. తెలుగువారివి కనుక తెలుగు కుక్కలు నాబరుగు. ఒక కుక్క పూర్వం చాకలి వద్ద గాడిదలా ఓండ్ర పెట్టి, కాదు కాదు, గాడిద కుక్కకు బదులుగా ఓండ్ర పెట్టి యజమానికి నిద్రాభంగం చేసి చావు దెబ్బలు తిన్నది. పరాధికారము పైనపెట్టుకొన్న వాడు ఓండ్రపెట్టిన గాడిదవలె ఆపదపాలగును అన్నది నీతి చంద్రిక. ఈ కథ సాంఘిక సేవలకు వ్యతిరేకం. ప్రపంచంలో యీనీతిని ఫాలో అయితే సోషల్ నక్కనిలచిపోవును.

కుక్కలు మన సామాజిక వ్యవస్థలో పోస్టు మెన్‌ల కంటె పాతవి. దొంగలు కుక్కలను మచ్చిక చేసుకొనడానికి విషం కలిపిన ఆహారం వగైరాలు తీసుకపోతూవుంటారు. కుక్కలలో రెండు రకాలు వున్నాయి. వీధి కుక్కలు అరుస్తాయిగాని కరవ్వు, కరిచే కుక్క అరవదని అంటారు గాని ఆ సంగతి కుక్కల స్వవిషయం. మన కెలా తెలుస్తుంది.

పోస్టుమేన్ ఎందరిళ్ళకో వెళ్ళి ఉత్తరా లివ్వాలి. అందరిళ్ళలోని కుక్కలు వాడ్ని కరిస్తే యిక మిగలడు. పోస్టుమేన్ వ్యవస్థే అడుగంటిపోతుంది. కాని యిళ్ళ యజమానులు|కుక్కవున్నది జాగ్రత్త అని ఓ బోర్డురాయించి తృప్తి పడుతున్నారు. కుక్కలు తెలుగు చదవలేవు అన్న యింగిత జ్ఞానం కూడా కుక్కలు కలవారికి వుండదు గదా! ఈ ప్రపంచకంలో కుక్కలు కలవారు లేనివారు అని రెండే జాతులు. ఒకటి కరిచేవి, రెండో వారు కరవబడేవారని గుర్తించాలి. పోస్టుమేన్‌లను కరవకుండా పట్టణాలలో యింటి ముందు ఎర్రటి ఉత్తరాల డొక్కులు అమర్చుకుంటారు కొందరు ఘటాలు. అలా ఉత్తరాల డొక్కపెట్టెలు అమర్చుకోని వారు పోస్టుమేన్ బెల్లు కొట్టి ఉత్తరాలు యింట్లో యిచ్చి పోవాలనుకుంటారు. ఇక్కడ ఒక మంచి లవ్‌స్టోరీ గుర్తుకు వస్తోంది. ఒక ప్రియురాలికి దూరదేశం నుంచి ప్రియుడు లవ్‌లెటర్సు రెగ్యులర్‌గా బనాయిస్తున్నాడు. రోజూ ఆవీధి పోస్టుమేన్ ఆప్రేమ లేఖని జాగ్రత్తగా ఆ అమ్మడుకియిచ్చి, ఓ నవ్వునవ్వి వెళ్తున్నాడు. ఆ అమ్మాయి ఎదురుచూసి చూసి ఆ ప్రియుడు ఎంతకీ రాకపోగా చివరకు ఆపోస్టుమేన్నే ప్రేమించి పెళ్ళాడేసిందట.

కాళిదాసు మేఘుడి లాటి సందేశహరుడు కాలేకపోయినా పోస్టుమేన్ నిజమైన సందేశహరుడే! తాను చేరవేసే శుభాశుభాల మిశ్రమంతో ఆతని కేమీ జోక్యంలేదు. కాలేజీ కుర్రవాళ్ళు మని యార్డర్లు తెచ్చే పోస్టుమేన్‌ను ప్రేమిస్తారు. పోస్టుమేన్లకు సైకిలు వున్నా యింటింటికీ తిరిగే వుద్యోగం కనుక అది ఆట్టేలాయకీకాదు. పోస్టుమేన్లు ఎవరితో తగూ పెట్టుకోడ ఎవరూ పోస్టుమేన్‌తో తగూకిదిగరు. పోస్టుమేన్లు ఉత్తరాలు చదివి పెడుతూ వుంటారు. కాని కొంద రిళ్ళలోవుండే కుక్కలకు పోస్టుమేన్‌ల గురించి ఏం తెలుసు? కొందరు అల్సేషియన్లు, డాబర్ మేన్‌లు పెంచుతూ వుంటారు. కుక్కకాటుకి చెప్పుదెబ్బ అన్నారుగాని కుక్కకరిస్తే బొడ్డు చుట్టూ ఇంజక్షన్లు పొడుస్తారు. కుక్కల్లో పిచ్చికుక్కలున్నాయి. అవి కరిస్తే మనికి చాలా కష్టం. కొందరు గొప్పవారు కుక్కల్ని తమ పెరట్లో స్వేచ్ఛగా వదిలేస్తూ వుంటారు. అవి యింటికి ఎవరు వచ్చినా వారి మీదకు ఎగబడుతూ వుంటాయి. పూర్వం మన సమాజంలో బ్రాహ్మ లెవ్వరూ కుక్కల్ని పెంచేవారు కాదు. శ్రాద్ధ భోజనం పూర్తయాక ఆ ఎంగిలి విస్తళ్ళు సైతం కుక్కలు ముట్టు కోకుండా చూడాలి. పూర్వం చండిక అనే ఇల్లాలి కథ ఓటి వుంది. ఆవిడ అన్నీ వ్యతిరేకపు మాటలు వ్యతిరేకపు పనులు చేసి భర్తను

ఏడిపించుకుని తినేది. తన తల్లి ఆబ్దీకానికి అన్నీ వ్యతిరేకంగా మాట్లాడి కొసదాకా పనులు ఆవిడ చేత సలక్షణంగా చేయించుకున్న యజమాని చివరలో "పిండాల్ని పితృదేవతలకు పెట్టు" అనగా ఆవిడ అందుకు వ్యతిరేకంగా పిండాల్ని కుక్కలకు పెట్టడంతో పితృకార్యం అంతా వ్యర్థమైపోతుంది. కుక్కల్ని పెంచడం మంచి కార్యం కాదు.

కవి సమ్రాట్ విశ్వనాథ సత్యనారాయణ గారు "మాక్షే దుర్గంలతో కుక్క' అని ఓ మంచికథ కుక్కల మీద అల్లారు. రావి శాస్త్రి గారు కూడా "బాకీ కథల్లో' కుక్కపిల్ల మీద చక్కని కథ అల్లారు. అంతా ఎదురు చూసేది పోస్టుమేన్ కోసమే! తంతి తపాలా శాఖ వారి బంట్రోతును టెలిగ్రాఫ్ ప్యూను అని అంటారు. క్రాని యితను వస్తే శుభమో, అశుభమో అని జనం కంగారు పడటం ఖాయం.

కుక్కల్లో భాషాభేదా లున్నాయెూ అని కొంతమంది సందేహ పడవచ్చు, ఉత్తర హిందూస్థానంలోని కుక్కలు రాష్ట్ర భాషలో కాని పలకవు. తెలుగు కుక్క లనేవి తెలుగు నేత యన్.టి. ఆర్ గారు వచ్చాక బలంపుంజుకుని తోకెత్తుకుని తిరుగుతున్నాయి. సుమతీ శతకంలోని 'కనకపు సింహాసనమున' అనేపద్యం శునక స్వభావం మీద చాలాడామేజింగ్ గా రాసినది. శునక ప్రియులు సహించదగినది కాదు. పిచ్చికుక్కల గురించి చక్కని వ్యాసం రాశాడు ఛార్లెస్ లాంబ్, కుక్కల బండి అని వీధి కుక్కలను పట్టుకుని ఓ బండిలో వేసి మున్సిపాలిటీ వాళ్ళు కుక్కల్ని హతమారుస్తూ వుంటారు. వీధి కుక్కలు మొరిగినపుడల్లా కొత్తవాళ్లకు అవి మీదబడి ఎక్కడ కరుస్తాయో అని భయపడటం కద్దు వీటిని మనవాళ్ళు గ్రామసింహాలని అంటారు. ఒక పెద్ద మనిషి గ్రామంలోని మునసబు, కరణాల్ని అదేదో గొప్ప పదమనుకుని 'మన గ్రామసింహాల'ని సంబోధించాడట. కుక్కలు 'బొక్కలు' వెదకును అన్నారు. బొక్కలు అంటే ఎముకలని అర్థం.

కొత్త పోస్టుమేన్లకు కుక్కల బెడద తప్పనిసరి. కుక్కలు పోస్టుమేన్ని పరిగెత్తించగలవు. అయితే వీటిలో ఐకమత్యం తక్కువ . కుక్కకి తినడాని ఏదన్నా దొరికితే మరో కుక్క అక్కడకు రాకుండా జాగ్రత్త పడి మొరుగుతుంది. తెలుగు కుక్కలని రిఫర్ చెయ్యడం చాలా సహజంగావుంటుంది. కుక్కలకి మెడ, చుట్టూ పటకాలు, గొలుసులు, పక్క, తినడానికి బొచ్చె ఒక డాగ్ హౌస్ వుంటాయి. డాగ్ హౌస్ని కెన్నెల్ అని కాబోలు అంటారు. కుక్క మనిషిని కరిస్తే వార్తకాదు. మనిషి కుక్కను కరిస్తేవార్త అవుతుందని జర్నలిజం పుస్తకంలో రాస్తారు. కుక్క పోస్టుమేన్ని కరిస్తే వార్త అవదు. పోస్టుమేన్ కుక్కని కరవాలి అంటారు జర్నలిస్టులు. పోస్టుమేన్ని కుక్కకరిస్తే మాత్రం డామేజి యివ్వవలసి వుంటుంది. కన్యాశుల్కం బ్రాహ్మల్ని గురించిన నాటకం గనుక అందులో కుక్కలకు ప్రవేశం లేదు. రాత్రి వేళల్లో కొన్ని కుక్కలు మోరలెత్తి కోరస్గా భయంకరంగా ఏడుస్తాయి. వాటికి ప్రేతాత్మలు కనిపిస్తాయని అంటారు. రైళ్ళలో డాగ్ 'బాక్స్' అని వుంటుంది. కుక్కల్ని అందులో చేర్చి ప్రయాణం చేయిస్తారు గార్డులు. ఈ డాగ్ ' బాక్సుల్లో కుక్కలు మారుతూవుంటాయి. రైళ్ళలో కుక్కలు ప్రయాణం చెయ్యడానికి వీలుకాదు. ఆడవాళ్ళు ముద్దు చేసే పిక్నీసు వంటి కుక్కల్ని 'లేపడాగ్స్' అంటారు. దొరసానిగార్ని మచ్చిక చేసుకోవాలంటే ముందామెగారి కుక్కగారితో స్నేహం చెయ్యాలి. కుక్కలు బీచిల్లో సముద్రంలో బంతాట ఆడు కుంటాయి.

సినీమాల్లో, నాటకాల్లో "పోస్ట్' అనే పోస్టుమేన్ పాత్ర లేకుండా కథ నడవదు. కుక్కలు పోస్టుమేన్ను తరిమి అతని దుస్తుల్ని చింపడం వరకూ వస్తే డామేజి తప్పదు. నిత్యం కుక్కలతో రిస్కునపడే పోస్టుమేన్ గురించి అతని భార్య ఏమంటుందో?

శర్మిష్ఠ

మూలం: జ్ఞానపీఠ అవార్డు గ్రహీత ఖండేకర్ సమీక్షకుడు : ఎస్. సదాశివ

''పద్దెనిమిది సంవత్సరాల తరువాత మళ్లీ హస్తినాపురం వెళుతున్నాను. వచ్చిన బాట వెంటనే. అలాగే భయంతో. ఈ బాటకు ఇరువైపులా వున్న వృక్షాలు అలాగే వున్నాయి. అక్కడక్కడ దేవాలయ గోపురాలు అలాగే వున్నాయి. పద్దెనిమిదేళ్ల కిందటి శర్మిష్ఠనేనేను. కాని అప్పటి పరిస్థితి వేరు. ఇప్పటి పరిస్థితి వేరు. అప్పటి శర్మిష్ఠ ఒక చంటివాని తల్లి. ఒక మహారాజు భార్య. ప్రేయసి. కాని, నేటి శర్మిష్ఠ కేవలం తల్లిగానే మిగిలింది. నాకొడుకు పూరుడు సురక్షితంగా క్షేమంగా వున్నాడు గదా అన్న ఆందోళన తప్ప ఒకటే భయం. నా కొడుకు దస్యులను జయించిన యదు వెంట హస్తినాపురం వెళ్ళివుండడు గదా? వెళ్తే దేవయాని వాణ్ణి మహారాజు పుత్రుడని గుర్తించదు గదా! తండ్రిపోలికలే వానివి. ఒక వేళ దేవయాని గుర్తిస్తే?

నావెంట సంరక్షకు లున్నారు. వాళ్లు కాక ఈ సువర్ణ కేశాల అమ్మాయి అలక కూడా వున్నది. అందమైన ఈ అమాయిక బాలికకు నా పూరుని మీద అంతులేని ప్రేమ. తల్లి వద్దంటున్నా వినక నా వెంబడిపడి వస్తున్నది.

ఇక్కడ శర్మిష్ఠ పద్దెనిమిది సంవత్సరాల కిందట రాత్రి మహారాజు సహాయంతో దేవయాని చెరనుంచి తప్పించుకొని బయటపడి ఎన్నెన్ని కష్టాలు పడ్డదో చెప్తుంది. చంటి కొడుకు నెత్తుకొని కాలినడకన ఎంతదూరం నడిచిందో, ఎన్ని వాగులూ, వంకలూ, కొండలూ, కోనలూ దాటిందో ఎన్నెన్ని పల్లెలూ, బస్తీలు దాటిందో చెప్తుంది. అప్పటికే దేవయాని ''హస్తినాపుర రాజప్రాసాదం నుంచి ఒక దాసి చంటి పిల్లవాణ్ణెత్తుకొని పారిపోయింది. ఆచూకి చెప్పిన వాళ్లకు బహుమతి. పట్టిచ్చిన వాళ్లకు ఇంకా పెద్ద బహుమతి.'' అని దేశమంతటా చాటింపు వేయించింది. రాత్రుళ్లు ఏ గుడిలోనో, ఏ పాడుబడిన ఇంటిలోనో గడిపేది. కుగ్రామాల్లో కొంద రామెకు అన్నంబెట్టి ఆదరించారు. కొందరు అవమానించి పంపారు. కొందరు అనుమానంగా చూశారు. పెద్ద బస్తీల్లో ఆమె చిత్రంతో కూడుకొన్న చాటింపు పత్రాలు గోడకు అతికించబడి కనిపించాయి. బస్తీలను తప్పించుకుంటూ బహుదూరం ప్రయాణం చేసింది. హిమాలయ సానువుల వరకు వెళ్లింది. ఒక కొండమీంచి లోయలో పడిపోయేదే. లోయకు ఆవలివైపు నుంచి '' ఆగు, ఆగు,'' అనే ఎవరిదో కర్కశమైన స్వరం వినిపించింది. ఆగిపోయింది. ఆగుమని అరచిన వ్యక్తి అడ్డదారిన ఆమెను సమీపించాడు. వెన్నెల రాత్రి. అతడు జటాజూటాలు, గడ్డం, మీసాలు గల ఒక ఋషి. ఆమెవైపు చాలాసేపు పరకాయించి చూశాడు. ఆమె గుర్తించింది. అతడు యతి. ఒక్కక్షణం ఆమె శరీరం భయంతో జలదరించింది. భయాలకు అతీతమైన బ్రతు కామె దిప్పుడు. కాబట్టి ధైర్యం చిక్కబట్టుకొని అతని కళ్లలోకి సూటిగా చూసింది. అతనివి వెనుకటి వెర్రి చూపులు కావు. స్నేహస్నిగ్ధమైన చల్లని చూపులు. అతడూ గుర్తుపట్టాడు.

''శర్మిష్ఠ్హే! నువ్విక్కడి కెలా వచ్చావు? ఎందుకొచ్చావు?'' అని ప్రశ్నించాడు. ''రావాలనే వచ్చా నిక్కడికి. నా భుజం మీదున్న వీణ్ణి వీని పెదతండ్రికి చూపించాలని వచ్చాను.'' అన్నది. యదు ఆనందంతో ఆ బాలుణ్ణి ఎత్తకొని ''వీడు నా తమ్ముని కొడుకా? యయాతి కొడుకా? వీడొక ముద్దిస్తాడను కొంటే నిదుర పోతున్నాడు. సరే పద.'' అని ఆమెనొక పర్ణకుటీరానికి తీసుకవెళ్లాడు. అంగిరస మహర్షి శిష్యుల పర్ణకుటీరాలు ఆ ప్రాంతంలో చాలా చోట్ల వున్నాయి. అలాటి ఒక కుటీరంలో వుంటున్నాడు యయాతి. పూరున్ని కుటీరంలో సుఖంగా పడుకోబెట్టి యతి సమర్పించిన పళ్లు తిని కాస్త సేదదీరింది శర్మిష్ఠ. తరువాత వాళ్లిద్దరు పర్ణకుటి బయట బండల మీద కూర్చుని తమ తమ కథలు చెప్పుకున్నారు. అంగిరసుని శిష్యు లెవరో యతిని బలవంతంగా భృగు పర్వతం మీది కచుని దగ్గరికి చేర్చారు. అక్కడ రాజమాత కనబరచిన అసమానమైన మాతృప్రేమ వలన, కచుని స్నేహపూరితమైన హితవచనాల వలన యతిలో చాలా మార్పు వచ్చింది. ఈ సంగతి యతే శర్మిష్ఠకు చెప్పుకున్నాడు. ''వహినీ! (వదినె. మహారాష్ట్రులు, ముఖ్యంగా కోంకణ ప్రాంతం వాళ్లు తమ్ముని భార్యను గూడా వదినె అంటారు. ఖాండేకర్ కోంకణ ప్రాంతం వాడే.) అంగిరస మహర్షి ఆశ్రమంలో ఋషి కుమారులు మాట్లాడుకునే మాటలు విన్నాను. మా తండ్రి నహుషునికి కలిగిన శాప వృత్తాంతం తెలుసుకున్నాను. సుఖంలేని సంసారంలో వుండే కంటె శాశ్వత సుఖాన్నిచ్చే పరతత్త్వ అన్వేషణే మేలని అడవుల్లో పడ్డాను. ఒక స్త్రీ కారణంగా, అంటే ఇంద్రాణి కారణంగా నా తండ్రి శాపగ్రస్తుడైనాడు కనుక ప్రపంచంలో స్త్రీ జాతి లేకుండా చేయాలని సంకల్పించాను. తెలివి లేని సంకల్పం. గురువులేని సాధన. మానవ సమాజానికి దూరంగావుండి ఏవేవో సిద్ధులు పొందాను. కాని అవన్నీ పనికి మాలినవి. మానవ మృగంగా మారాను. కచుడు నా ఆలోచనలో సంతులనం కలిగించాడు. నా సాధనలను సవ్యమార్గం పట్టించాడు.'' అని చెప్పుకున్నాడు యతి.

శర్మిష్ఠకు ఊరట కలిగింది. ఒక ఆశ్రయం లభించింది. జీవిత మంతా కష్టాలను భరించిన బావగారికి సేవజేసే అవకాశం గూడా లభించిందని భావించింది. ఆ మాటే యతికి చెప్పింది. అతడు నవ్వి '' అది సంభవం కాదమ్మా వదినె! నేనిక్కడ వుండను. శుక్రాచార్యుడు సాధించిన దానికంటె గొప్పశక్తిని సాధించడానికి కచుడు దీర్ఘ తపస్సు ప్రారంభించనున్నాడు. అతడు సాధించేది విశ్వశాంతి. కాబట్టి నేను భృగు పర్వతానికి వెళ్లాలె. నా మంత్ర సిద్ధులకు ముగ్ధులై నాకోసం ప్రాణాలర్పించే ఆటవికులు ఈ పర్వత సానువుల్లో అనేకు లున్నారు. వాళ్ళు నిన్నుదేవతగా ఆరాధిస్తారు. నీ కొడుక్కు యుద్ధ విద్య లన్నీనేర్పుతారు.'' అన్నాడు. మర్నాడు యతి అన్న మాట ప్రకారం శర్మిష్ఠను, ఆమె కొడుకును ఆటవికుల గ్రామంలో వదిలిపెట్టి, భృగు పర్వతానికి వెళ్లిపోయాడు. పూరుడు దినదిన ప్రవర్ధమానుడై తండ్రిలాంటి సుందరమైన సుదృఢమైన అంగసౌష్ఠవాన్ని సంతరించుకున్నాడు. అక్కడే అలక తల్లి పరిచయమయింది. అలక పినతల్లి కొంతకాలం హస్తినాపుర రాజప్రాసాదంలో దాసిగా పనిచేసింది. అక్కడే మరణించింది. ఆ పిల్ల చిన్నప్పటి నుంచి శర్మిష్ఠ దగ్గరే పెరిగింది. పదహారేళ్ల వాడైన తరువాత పూరుడు తన తండ్రి ఎవరో చెప్పమని తల్లిని వేధించసాగాడు. శర్మిష్ఠ జరిగినదంతా కొడుక్కు చెప్పింది. పూరుడు పద్దెనిమిదేళ్ల వాడయ్యాడు.

ఒకరాత్రి ఎక్కడికో వెళ్లిపోయాడు. తల్లికి ఈయవలసిందిగా చెప్పి అలకచేతి కొక పత్రం ఇచ్చి వెళ్లాడు.

''అమ్మా! హస్తినాపురం రాజ్యం మీద దస్యులు దండయాత్ర చేశారని తెలిసింది. రాజ్యాన్ని రక్షించుకునే బాధ్యత నాకు కూడా వున్నది గదా! వెళుతున్నాను. విజయం సాధించి మళ్లీ నీ పాదాల చెంతకు వస్తాను. నాకోసం ప్రాణాలర్పించే వీరులైన మిత్రులు నావెంట వున్నారు. నువ్వేమీ దిగులు పడకు.'' అని వున్నదా పత్రంలో. దాన్ని చదివి శర్మిష్ఠ ఏడిచింది. అలక ఏడిచింది. ఆటవిక స్త్రీలు ఏడ్చారు. కాని పౌరుషవంతులైన ఆటవికులు కొందరు అక్కడుండి ఏడిచేకంటె హస్తినాపురం దగ్గర్లో ఏదైనా గ్రామంలో వుండి యుద్ధ వార్తలు ఎప్పటి కప్పుడు తెలుసుకుంటూ వుండవచ్చునని నచ్చచెప్పి బలవంతులైన అంగరక్షకుల వెంట ఆమెను పంపివేశారు. అలక గూడా ఆమె వెంట బయలు దేరింది. హస్తినకు ఆరుకోసుల దూరాన గల ఒక గ్రామంలో నివసిస్తూ వాళ్లు యుద్ధ వార్తలు తెలుసుకుంటూవున్నారు. యదును, అతని అనుచరులు కొందరిని దస్యులు బంధించి తీసుక వెళ్లిన వార్త తెలిసింది. వారిలో తన పూరుడు గూడా వున్నాడేమో అనే ఆందోళన శర్మిష్ఠకు కలిగింది.

దేవయాని

'' రాత్రి ఎంత భయంకరంగా వున్నది! అంతటా నిశ్శబ్దం. దూత వచ్చి ఆ అశుభవార్త చెప్పినప్పటి నుంచి నా చుట్టూ అగ్నిజ్వాలలున్నట్టూ, నే నెటూ తప్పించుకుపోలేని స్థితిలోవున్నట్లూ అనిపిస్తున్నది. ఎంతటి దారుణమైన వార్త! యువరాజు యదు పరాభూతుడై దస్యుల చేతికి బందీగా చిక్కారట! నా యదు హస్తినకు మహారాణినైన నా కుమారుడు, త్రిలోకారాధ్యుడైన శుక్రాచార్యుల మనుమడు-పరాక్రమ వంతుడు-యుద్ధానికి వెళ్లేటప్పుడు ఎంత ఉత్సాహంగా విజయ తిలకం దిద్ది పంపాను! అంతటి ఉత్కంఠతో వాని విజయవార్త వినాలనీ ఎదురు చూస్తున్నాను! అంతా అసత్య మనిపిస్తుంది. నా కొడుకు ఓడిపోవట మేమిటి?

దేవయాని ఎవరికీ తల వంచలేదు. ఇప్పు డెవరి ముందు తలవంచి నా కొడుకును విడిపించ వలసిందిగా వేడుకోను? నా తండ్రి తప స్సింకా పూర్తికాలేదు. ఈ పద్దెనిమిదేళ్లు ఎంతటి దు:ఖాన్ని నాలో నేను దాచుకున్నాను! అయినా నా తండ్రి దగ్గరికి వెళ్లానా? కోపిష్ఠి. ముందు వెనుకలు ఆలోచించేవాడు కాదు. నే నతని దగ్గరికి వెళ్తే అర్ధంతరంగా తపస్సుచాలించి నా వెంట వస్తాడు. కాని వెళ్లను. ఇప్పటికే నావలన చాల నష్టపడ్డాడు. సంజీవని విద్యను నా కారణంగానే పోగొట్టుకున్నాడు. ఇన్నేళ్ల తపస్సుసిద్ధించకముందే నాకారణంగా వదిలి పెట్టేట్లుచేయను. అతని తపస్సు సిద్ధించేవరకు నా యదు ఏమైపోతాడో? ఎప్పుడు క్షేమంగా తిరిగి వస్తాడో వాడు? ఎప్పుడు వాని శిరస్సును నా అశ్రువులతో అభిషేకించ గలుగుతానో? నా యదు నాకు దొరికితేచాలు. ఈ రాజ్యం వద్దు- నా తండ్రి తపస్సిద్ధితో నాకు పని లేదు.

ఇవి దేవయాని మాటలా? ఒక తల్లి మాట లివి. నేను కేవలం తల్లినేనా? శుక్రాచార్యుని పుత్రికను - హస్తినాపురమహారాణిని - నా మన స్సింత దుర్బలం కాగూడదు. ఏమి చేయాలో తోచటం లేదు. యదు నెలా విడిపించాలె? ఎవరు విడిపిస్తారు? మహారాజు గుర్తుకు వచ్చాడు. అతడూ ఒక కాలంలో మహాపరాక్రమ వంతుడే కదా. ఈ వార్త తెలిస్తే తన కొడుకును విడిపించుకో కుండా వుండగలడా? యదు నా ఒకర్తె కొడుకా?

మహారాజు ఇంకారాడేమి?. నన్ను ఓదార్చి తన పరాక్రమంతో యదును విడిపిస్తానని చెప్ప డేమిటి? ఇంకా అతనికీ వార్త తెలియ లేదా యేమిటి? ఈ వార్త వినిపిస్తానని రెండు గడియలముందే అమాత్యుడు అశోక వనం వెళ్లాడు గదా?, మహారాజు ఇంకా మదిరా, మదిరాక్షుల వ్యామోహంలోనే వున్నాడా? కర్తవ్య జ్ఞానం కలుగదా అతనికి?

పద్దెనిమిదేళ్లు! పద్దెనిమిదేళ్ల క్రిందట, వర్షం కురుస్తున్న రాత్రి నా నృత్యకళకు మహాజనులే కాక మహామహా కళాకారులుగూడ ఎంతగా ముగ్ధులయ్యారు? గొప్పగా నాట్యం చేశాను. నా దుఃఖాన్ని, రాగద్వేషాలను, నా అస్తిత్వాన్ని మరిచి పోయి నాట్యం చేశాను. విషాదంలోనే కళ వికసిస్తుందేమో? సామాజికులు నా నృత్యాన్నే చూశారు కాని, అప్పుడు నా మనస్సు ఎంతగా గాయపడి వుండెనో, ఎంతగా నెత్తురోడుతూ వుండెనో వాళ్లకేమి తెలుసు? నా భర్తే నా మనస్సును గాయపరిచాడు. ముక్కలు చేశాడు. నమ్మిన భార్యను ఏ భర్త మోసగించగూడని విధంగా మోసగించాడు. అతనికీ, శర్మిష్ఠకూ గల ప్రణయ సంబంధం వెల్లడయింది. పూరుని చేతిలో చక్రవర్తి కాగల రేఖ లున్నాయట. ఉండనీ! ఆ రేఖ లుండవిక. ఆ చేయే వుండదు. వాని తల్లీ వుండదు.

దేవయాని శర్మిష్ఠ పారిపోయిన నాడు అక్కడి వృద్ధ దాసిని కొరడాతో కొట్టి కొట్టి నిజం పలికించింది. ఆ వృద్ధ దాసి మహారాజు లోనికి వెళ్లటం చూచింది కాని బయటికి రావటం చూడలేదు. ఆ సంగతి జ్వరగ్రస్తుడైన మాధవుణ్ణి పరామర్శించటానికి వాళ్లింటికి వెళ్లినప్పుడు తెలిసింది. మాధవుని కాబోయే భార్య మాధవి ఏడుస్తూ చెప్పింది. కాని శర్మిష్ఠ నెక్కడ దాచారో తెలియ లేదు. అపస్మారక స్థితిలో మాధవుడు "మహారాణీ! జాగ్రత్త. ఇది మహారాజు గారి ఆజ్ఞ." అని పలువరించటం విన్నది. మహారాజూ, మాధవుడూ తన స్థానంలో శర్మిష్ఠను మహారాణిగా భావిస్తున్నారని గ్రహించింది. ఆ రాత్రి తన ప్రవర్తన సరైంది కాదేమో అని కాసేపు ఆలోచించింది. కాని అందులో తన తప్పులేదని తనను తాను సమర్థించుకున్నది. ఎలా సహించగలదు? తానిచ్చిన మాట తప్పి వొళ్లు తెలియనంతగా మద్యపానం చేసి కామంతో తన మీది మీదికి వస్తుంటే అతన్నెలా సహించగలదు? తాను సామాన్యస్త్రీ కాదాయె - శుక్రాచార్యుని కూతురు. యువరాజు యదు తల్లి. హస్తినాపుర మహారాణి. ఎలాసహించగలదు?

అతడొక్క మాటన్నాడా? '' నా శర్మిష్ఠను నువ్వే యేమో చేశావు. రాక్షసీ! నీకు హృదయం లేదు. నాకు నువ్వు కావాలె. శర్మిష్ఠ కావాలె. ఇంద్రాణికావాలె.'' అని వదురుతూ మీది మీదికి

వస్తుంటే, "అక్కడే ఆగండి. నేను శుక్రాచార్యుని కుమార్తెనన్న సంగతి మరిచిపోకండి. నా తండ్రి శపిస్తే మీరొక శిలాఖండం కాగలరు. ఏదో వొక జంతువు కాగలరు. నా తండ్రి మీద వొట్టేసి చెప్పండి- ఇంకెప్పుడూ ఇక్కడికి రారు. నన్నెన్న డూ తాకరు.'' అని శాసించింది. శాపం ప్రసక్తి రాగానే యయాతి మత్తు దిగిపోయింది.''రాను - ఎన్నడూ నిన్నుతాకను.'' అని శపథం చేసి వెళ్లి పోయాడు.

తనను తానెంత సమర్థించుకున్నా తనలోని స్త్రీ ఎప్పుడూ పొడుస్తూ వుంటుంది. ''దేవయానీ! తప్పుచేశావు. భార్యగా నీ కర్తవ్యాన్ని పాలించలేదు'' అంటూ.

అమాత్యుడు తల వంచుకొని వచ్చాడు. యదును దస్యులు బంధించి పట్టుకు వెళ్లినారని చెప్తే మహారాజు మద్యపాత్రను ఖాళీచేస్తూ '' వెళ్లనీ - దేవయానిని కూడా బంధించుకు వెళ్తే నాకు చింతలేదు.'' అన్నాడని విన్నవించాడు. శాప భయగ్రస్తుడైన యాయాతి అలా మాట్లా[illegible]ని దేవయాని ఆశించలేదు. తన తండ్రి తపస్సు ముగిసిన తర్వాత మహారాజు నెలా సాధి[illegible]తో తనకు తెలుసు.

అంతలోనే ఒకదూత వేగంగా వచ్చి శుభవార్త చెప్పాడు. యువరాజు వయసు గల ఒక వీరయువకుడు ప్రాణాలకు తెగించి దస్యులతో పోరాడి ఓడించి, యువరాజును బంధముక్తుని చేసి అతని వెంట హస్తినకు వస్తున్నాడు. పదిహేను రోజుల్లో చేరుకోగలరు వాళ్లు.

ఇంకో దూత వృషపర్వ మహారాజు పంపినవాడు. అతడూ శుభవార్తే తెచ్చాడు. శుక్రాచార్యుల తపస్సు సిద్ధించింది. కూతురును చూడటానికి పదిహేను రోజుల్లో వస్తున్నా డతడు.

ఏక కాలంలో రెండు శుభవార్తలు. తన తండ్రి చేత తనకొడుక్కు పట్టాభిషేకం జరిపించాలె - దేవయాని ఆనందానికి హద్దులు లేవు.

Truth is beauty

Of all the great Romantics, Rabindranath felt most comfortable with Keats and his aesthetics of pleasure is derived largely through Keats's notion of joy that comes from an awarness of suffering, writes Ujjal Kumar Majumdar

వ్యంగ్య సాహితీ సార్వభౌముడు - స్విఫ్ట్

–రాజేంద్రకుమార్ దేవరపల్లి

'' పసిపిల్లల్ని ఏడాదిన్నర వయసు వచ్చేవరకూ వాణిజ్య పంటలా పెంచితే, ఆ తర్వాత ఆంగ్లేయులు వారిని ఏ విధంగా వండుకుతిన్నా మహారుచిగా ఉంటుంది. తద్వారా తల్లిదండ్రులకు బెడదా తప్పుతుంది, ఇంగ్లీషువారి జిహ్వా చాపల్యం తీరినట్టూ ఉంటుంది.'' ఎంత దారుణమయిన మాటలు! ప్రాణ మొక ఎత్తుగా చూసుకునే పిల్లల్ని వాణిజ్యపంటలా పెంచటమేమిటి? వండుకు తినడ మేమిటి? బతికినంత కాలం ఇలాంటి రాతలే రాసి, బ్రిటీషువారికి కొరకరాని కొయ్యలా మారి, ఈ నాటి వరకూ పరిశోధకులకు అపరిష్కృత అంశంగా మిగిలిపోయిన వ్యక్తి అతను. పేదరికంలో, అజ్ఞానంలో పిల్లల్ని పెంచటం కంటే వారిని చంపటం మేలనేది ఇక్కడ కవి హృదయం. మతాధికారిగా ఉన్నత పదవి నిర్వహిస్తూ ఆ మతానికే వాతలు పెట్టడం, రచయితగా ఎవరూ అందుకోలేనంత ఎత్తైన శిఖరాలు అధిరోహించటం, వ్యక్తిగత జీవితం గురించి దాదాపు ఏ ఆనవాలు దొరక నీయకపోవడం ఆయన గారి ప్రత్యేకతలు. అతను ఎవరిని గురించయినా, దేనిని గురించయినా రాస్తే చెప్పుకు చందనం అద్ది మరీ కొట్టినట్టే! కొట్టాక, చెప్పుతో కొట్టాడా? చందనం రాశాడా అనేది తెలియని సందిగ్ధస్థితిలో నుంచి బాధితుడు తేరుకునే లోపు 'ఛళ్' మనే శబ్దం మరో చోట మార్మోగుతుంది. ప్రపంచ సాహిత్యంలో ఎన్నో విభిన్న ప్రక్రియలకు ఎందరో మకుటం లేని మహారాజులుగా చరిత్రకెక్కారు. అన్నిటిలోకి క్లిష్టమైంది, అతిత్వరలో అపార్థాలకు గురయ్యేదీ అయిన వ్యంగ్యానికి ఇంగ్లీషులోనే కాదు, మరే భాషలోనూ తనకు ముందు, వెనుకా సరిసాటిలేరని చాటింపు వేయించుకో గలిగిన సత్తా, స్థైర్యం కలవాడు జోనాథన్ స్విఫ్ట్. మతాచార్యుడు, రచయిత, జర్నలిస్టు, దేశభక్తుడు ప్రాక్టికల్ జోకర్, కవి, కాఫీగత ప్రాణి ఇలా ఎన్నో గుణాల మేళవింపు స్విఫ్ట్. మనుష్యుల్లోని కుత్సితం, డాంబికం, కపట వేషాలు అంటే అసహ్యించుకునే స్విఫ్ట్ 1667 నవంబరు 30న డబ్లిన్‌లో పుట్టాడు. తండ్రి జోనాథన్ స్విఫ్ట్ మన స్విఫ్ట్ ఈలోకంలోకి వచ్చేందుకు కొన్ని నెలల ముందే కన్నుమూశాడు. పెంచిన ఆయా అపహరించుకుపోయినా, చదువులో మూడో ఏటనే బైబిల్‌లో ఏ భాగాన్నయినా చదవగలిగాడు. ఆక్స్‌ఫర్డ్ కేంబ్రిడ్జిలలో చదవాలని కోరిక కానీ ఆర్థిక ఇబ్బందుల వల్ల డబ్లిన్‌లోనే విద్యాభ్యాసం చేశాడు.

స్విఫ్ట్ రచనలన్నీ దాదాపు మారు పేర్లతో చేశాడు. కనీసం ఆరు కలం పేర్లు వాడాడు. అవి ఐజక్ బికర్ స్టాఫ్, 'ఎ డిస్సెంటర్' ఏ పర్సన్ ఆఫ్ క్వాలిటీ ' ' పర్సన్ ఆఫ్ హానర్ ' ' ఎ.బి. డ్రేపియర్' డి.టి. ఆర్. జె. ఎస్.డి. ఓ.పి.పి. ఐ. (ది రివరెండ్ డాక్టర్ జోనాథన్ స్విఫ్ట్, డీన్ ఆఫ్ పాట్రిక్స్ ఇన్ ఐర్లాండ్) ''జీవిత చరిత్ర అనే పక్రియలో అత్యంత క్లిష్టమైన అంశం స్విఫ్ట్ జీవితం. అతని రచనలు, డైరీలు అసంఖ్యాకం. స్విఫ్ట్ వ్యక్తిత్వం ఎంతో సంక్లిష్టం. అతని ఆలోచనలు, క్రియలు విపరీతంగా ఉంటాయి. అతని నిజమైన వ్యక్తిత్వం మనకు ఎక్కడా స్పష్టంగా అవగతం కాదు. దానితో ఎవరైనా అసమగ్రంగా' అసంపూర్తిగానే స్విఫ్ట్ జీవిత చరిత్రను రాయాల్సిందే'' అని ఎడ్వర్డ్ హెచ్. ' ఓ ' నీల్ ' ఏ హిస్టరీ ఆఫ్ అమెరికన్ బయోగ్రఫీ' లో అంటాడు.

ఆ నాటి ఇంగ్లండు స్థితిగతులతో పోలిస్తే స్విఫ్ట్ పనులు, రాతలు 'విపరీతం'గానే ఉంటాయి. ఎంత సంపన్నులయినా, లార్డు లయినా తనకు సమానగౌరవం ఇస్తేతప్ప వారిగడప తొక్కేవాడు కాదు. స్వయంగా వచ్చి విందుకు ఆహ్వానిస్తే తప్ప లేడీ యాష్ బర్న్ గుర్రబ్బగ్గీ పంపితే 'రాను' అని స్పష్టంగా చెప్పి పంపాడు. మానభంగం ఆరోపణ మీద పట్టు బడ్డ ముద్దాయిని విడుదల చేయించేందుకు చాలా పెద్ద తలకాయలు ఒకసారి పూనుకున్న సందర్భంలో స్విఫ్ట్ నిర్వహించిన 'బాధ్యత గల పౌరుడు' పాత్ర శ్లాఘనీయం. ఎట్టి పరిస్థితుల్లోను నిందితుణ్ని శిక్షించాల్సిందే అని అతని వాదన.'' అది, దాని ఇష్టప్రకారం అతనితో ఇంతకు ముందు ఓ వందసార్లు పడుకుంది, కాబట్టి ఇది బలాత్కారం కిందకు రాదు'' అంటూ అవతలి పక్షం వారు వితండ వాదం మొదలు పెట్టారు. ఇక్కడ స్విఫ్ట్ వారిని అడిగిన ప్రశ్న అతనిలో దాగి ఉండే మానవత్వాన్ని వివరిస్తుంది. '' ఒక స్త్రీ వేశ్య అయినంత మాత్రాన ఆమెను చెరిచి అవమానించాలా'' అని అడిగాడు. తర్వాత నిందితుడికి శిక్ష పడిందనుకోండి. ఆంగ్లకవి జాన్ డ్రైడన్ స్విఫ్ట్‌కు చుట్టం. ఒకసారి 'కవిత్వాన్ని నేను రాశాను. చూసి చె 'ప్పంటే సోదరా నువ్వు ఏనాటికీ కవివి కాలే వని కితాబిచ్చాడు డ్రైడన్. దానితో పట్టుదల పెరిగిన స్విఫ్ట్ ఎన్నో కవితలు, కావ్యాలు అత్యంత మనోహరంగా రాసి చూపించాడు ప్రపంచానికి. ఈ రోజుకీ ఆంగ్ల సాహిత్య విద్యార్థులకు సిలబస్‌లో స్విఫ్ట్ కవిత్వం తప్పని సరి అంశం. అయితే డ్రైడన్‌ను మాత్రం జీవితాంతం క్షమించలేక పోయాడు. జీవితంలో రెండే సార్లు నవ్వానని ఒక సారంటాడు. మొదటి సారి హెన్రీ ఫీల్డింగ్ రాసిన వ్యంగ్య నాటిక 'ది లైఫ్ అండ్ డెత్ ఆఫ్ టామ్‌థంబ్ ది గ్రేట్' చూస్తున్నప్పుడు. రెండోసారి ఎప్పుడు నవ్వాడో మనకు తెలియదు కానీ, తన రాతల వల్ల మింగలేక, కక్కలేకపోతున్న వాళ్ళను చూసి రోజూ ఒక్కడే పగలబడి నవ్వుకొని ఉంటాడు. కృత్రిమత్వాన్ని, కుత్సితాన్ని, గొప్పలు చెప్పుకుంటూ, తప్పులు దాచుకునే కొందరు 'స్థిత ప్రజ్ఞుల' యవ్వారాలను తీవ్రంగా విమర్శించేవాడు, విరుచుకు పడేవాడు. స్వేచ్ఛ 'మర్యాద,' మన్నన అణుకువలను అభిమానించి, ఆదరించేవాడు. మనిషన్నాక కనీసం 'కామన్ సెన్స్' ఉండాలని వాదించేవాడు.

' ఈ లోకాన్ని బాగు చేసేందుకు కాక, రెచ్చగొట్టేందుకు రాశానన్న అధిక్షేప నవల 'గలివర్ ట్రావెల్స్' ఆశ్చర్యకరంగా హాస్య, భాలసాహిత్యంగా మారిపోయింది. సర్ రాబర్ట్‌వాల్‌పోల్ ప్రభుత్వం మీద ఎక్కుపెట్టిన వ్యంగ్యాస్త్రాన్ని కాలక్షేపపు కబుర్లుగా చాలామంది పరిగణించారు. 'ట్రావెల్స్'ను మొత్తం బూతు, అశ్లీలం, అసహ్యం, అసభ్యం అంటాడు థాకరే. ఆ పుస్తకం చదివిన ఒక పాస్టరు గారు ఇందులో ఒక్క ముక్క కూడా నేను నమ్మను, అన్నీ అబద్ధాలు అన్నారని స్విఫ్ట్ ఒకచోట ఉదాహరిస్తాడు. గలివర్స్ ట్రావెల్స్ సాహిత్య ప్రపంచం మీద ఎంత ప్రభావం చూపిందో, ఎన్ని రూపాంతరాలు చె ంది, ఎంతమందికి అభిమాన గ్రంథమయ్యిందో తెలిసిన విషయమే. కందుకూరి విరేశలింగం పంతులు గారు స్వయంగా చెప్పినట్టు 'సత్యరాజా పూర్వదేశయాత్రలు' ట్రావెల్స్

ప్రేరణతో వెలువడిందే. ''సత్యరాజాపూర్వ దేశ యాత్రలు కాలక్రమం వల్ల కాకపోయినా, మన అధిక్షేప నవలా సాహిత్యంలో మొదట చెప్పుకోతగిందే అవుతుంది. తెలుగులో తర్వాత వచ్చిన అధిక్షేప నవల ఏదీ ఇంత రసవంతంగానూ, ఇంత వైవిధ్యంగల సాధనాలతోనూ లేదు (రెంటాల వెంకటేశ్వరరావు, భారతి, నవంబరు 1990.

స్విఫ్ట్ జీవితంలో ప్రాక్టికల్ జోకర్. ఆ రోజుల్లో పాట్రిడ్జ్ అనే సిద్ధాంతిగారు పంచాంగాలు తయారు చేసి ఫలానారోజు అరిష్టం, ఫలానా ఘడియ అశుభం, వర్జ్యం అంటూ తనకు తోచిన విధంగా ప్రజాసేవ చేస్తూండేవాడు. అంతఘాటు సేవానిరతిని తట్టుకోలేని స్విఫ్ట్, 'ఐజాన్ బికర్ స్టాఫ్' పేరుతో తనో పంచాగం తయారుచేసి ఫలానారోజు ఇన్నిగంటల, ఇన్ని నిమిషాలకు పాట్రిడ్జ్ కన్ను మూస్తాడని రాశాడు. ఆ రోజు వచ్చింది, పోయింది. ఒక రెవెన్యూ అధికారి తన పై ఉద్యోగికి పాట్రిడ్జ్ కన్ను మూసిన విధం, అతని అంతిమ ఘడియలు వివరంగా నివేదిక రూపంలో పంపినట్టు సంపాదకుని లేఖల శీర్షికలో ప్రచురించాడు. పాట్రిడ్జ్‌ను సమాధి చేయటానికి ఒకపక్క ఏర్పాట్లు జరుగుతూ, అతని స్నేహితులు విచిత్రంగా చూస్తూ, ''అచ్చం నీలాంటి స్నేహితుడు ఉండేవాడు. ఈ మధ్యేపోయాడు'' అంటున్నారు. మరోపక్క పాట్రిడ్జ్ భార్యకు పాపం! భర్తపోయాడు అని సానుభూతి చూపడం మొదలుపెట్టారు. అతని పంచాగం అచ్చేసే ప్రచురణ కర్తలు పాట్రిడ్జ్ పంచాగం అని ఎవరొచ్చినా వారి మీద చట్టపరమైన చర్యలు తీసుకోవాలంటూ తీర్మానించుకుని, వారి జాబితాలో నుంచి అతని పేరు కొట్టేశారు. రాసిన వన్నీ జరుగుతున్నాయంటే తప్పనిసరిగా క్షుద్రశక్తుల సహకారం ఉండితీరాలని బికర్ స్టాఫ్ రచనలను పోర్చుగల్ దేశంలో నిషేధించారు. ఈ గోల, ఆందోళన భరించలేక తన మాటలు ఎవరూ వినక, తన రాతలు ఎవరూ ప్రచురించక పోయేసరికి, ''నేను బతికీ ఉన్నానో హోయ్'' అంటూ పాట్రిడ్జ్ ఒక కరపత్రం విడుదల చేసుకోవాల్సి వచ్చింది. బతికి ఉన్నవాడెవడూ, నేను జీవించే ఉన్నానంటూ చెప్పుకోడు, రాసుకోడని, 'ఏ విండికేషన్ ఆఫ్ ఐజక్ బికర్ స్టాఫ్' అనే పుస్తకం రాశాడు స్విఫ్ట్. దానితో పాట్రిడ్జ్ రచనలను ఆరేళ్ళపాటు బహిష్కరించారు. స్విఫ్ట్‌కు మతంలో, క్రైస్తవంలోని 'త్రిత్వం' లో పరిపూర్ణ విశ్వాసం. అయితే మతం, నమ్మకం పేరు మీద జరిగే 'అతి' ని ఖండఖండాలు చేసేవాడు.

ఐర్లాండుకు గుర్తింపు తీసుకురావటంలో, ఐరిష్ ప్రభావాన్ని ప్రపంచానికి తెలియ చేయడంలో స్విఫ్ట్ పాత్ర ఆ దేశ చరిత్రలో సువర్ణాక్షరాలతో లిఖించారు. 'పాలితుల అంగీకారం లేని ప్రభుత్వం బానిసత్వం కన్నా మరేమీ కాదని 'డ్రేపియర్ లెటర్స్' లో అంటాడు. లెటర్స్‌లోని అభ్యంతర కరమైన రాతలకు స్విఫ్ట్ మీద చట్టప్రకారం చర్యతీసుకోవాలని ప్రభుత్వం వారు భావించినా కుదరలేదు. అతన్ని అదుపులోకి తీసుకోవాలంటే కనీసం పదివేల మంది సైన్యం కావాలని బ్రిటిష్ ప్రధాని వాల్‌పోల్ అంటాడు. ఐర్లాండులో స్విఫ్ట్ ప్రఖ్యాతిని వివరించే చిన్న ఉదాహరణ: సూర్యగ్రహణాన్ని చూసేందుకు జనమంతా ఒకచోట చేరారు. స్విఫ్ట్‌గారు గ్రహణాన్ని వాయిదా

వేశా రనగానే జనం మారుమాట్లాడకుండా ఇళ్ళు ముఖం పట్టారు. ఏ దేశమయినా సుభిక్షంగా ఉండాలంటే మొదట వ్యవసాయంలో స్వయం సమృద్ధి సాధించాలని కోరుకున్నా స్విఫ్ట్ రాతలకు భయపడి ఆంగ్ల ప్రభుత్వం తను ప్రతిపాదించిన నూతన నాణేల విధానాన్ని, జాతీయ బ్యాంకు విధానాన్ని ఉపసంహరించుకుంది. ఇంగ్లాండు మీద అతని రాతలు ఆ నాటి ఏలికలకు చెప్పులో రాయి, చెవిలో జోరీగ, కంటిలో నలుసు, కాలిముల్లు, పక్కలో బల్లెం అయ్యాయి. ఐరిష్ వారి బాధలు తీరి, ఇంగ్లీషువారి ఆకలి చల్లారాలంటే వీరు పిల్లల్ని డబ్బుల కోసం వారికి అమ్ముకోమంటాడు. ఇంగ్లాండు అనే మగాడు ఐర్లాండ్ అనేస్త్రీని చెరిచి, శీలం దోచుకుని, స్కాట్లాండ్ అనే వేరే స్త్రీని పెళ్ళాడ బోతు న్నాడని ఒకసారి రాస్తాడు. చట్టం అనేసాలెగూడులో చిన్న పురుగులు దొరుకుతాయి కానీ, పెద్ద కీటకాలు తప్పించుకుంటూనే ఉంటాయని, అనిశ్చితత్వం తప్ప నిశ్చితమైంది ఈలోకంలో ఏదీలేదంటాడు. ఒకరినొకరు ద్వేషించుకునేందుకు సరిపోయినంత మత ముంది గానీ, పరస్పరం ప్రేమించుకునేందుకు మాత్రం కాదంటాడు. ఇవ్వాళ కూడా ఆ మాటలు ఎంత నిజం!? మనుష్యులు క్రూరంగా, మోసంతో బతకటం చూస్తే నాకు ఏమీ అనిపించదు గానీ, అయితే అలా బతుకుతున్నందుకు వారు సిగ్గు పడక పోవటం చూసి ఆశ్చర్యపోతానంటాడు.

ఐర్లాండ్ అభ్యున్నతి కోసం స్విఫ్ట్ చల్లిన విత్తనాలు వృథా కాలేదు. ఈ నాటికీ అక్కడ జరుగుతున్న పోరాటాలు, వ్యత్యాసాలన్నీ ఆ నాటి కొనసాగింపులే. ఇదే విషయం మనం డాక్టర్ బి. ఆర్. అంబేద్కర్ రచించిన కులనిర్మూలనలో కూడా చూడొచ్చు. డాక్టర్ అంబేద్కర్ అందులో మరొకరి చేత పాలించుకోవాలంటే ఐరిష్‌వారికి ఎంత కంపరమో వివరిస్తారు ఒక సందర్భంలో

స్విఫ్ట్ తన యాభయ్యో ఏట ఎడ్వర్డ్ యంగ్ అనే కవికి పక్కనే ఉన్న ఎండిపోతున్న చెట్టును చూపించి ''నేను కూడా అలాగే పై నుంచి మరణిస్తా''నన్నాడు. అదే విధంగా వృద్ధాప్యంలో భయంకరమైన శ్రవణేంద్రియ వ్యాధితో, కోడిగుడ్డంతగా పెరిగిపోయిన కంటితో, మానసిక దర్బలత్వంతో నరకయాతన అనుభవించాడు. జీవితం మీద ఆశ వదులుకున్న స్విఫ్ట్ రోజూ 'రేపు మిమ్మల్ని చూడ లేనేమో' అంటూ వీడ్కోలు చెప్పేవాడు. ఆ దశలో ఉన్న స్విఫ్ట్‌ను అతని తీవ్ర విమర్శకుడయిన విలియం మెక్‌పీస్ థాకరే 'పతనావస్థలో ఉన్న మహాసామ్రాజ్యంతో పోల్చాడు. ఆరోగ్యం కుదుటపడుతుందేమోనన్న కోరికతో రోజుకు 38మైళ్ళు నడవటం, రకరకాల మందులు వాడటం వంటి ప్రయోగాలు చేసి చూశాడు. చివరి మూడు సంవత్సరాలు మనిషితోడు లేకుండా ఏ పని చేసుకోలేకపోయి, అదే విధంగా కన్నుమూశాడు.

రచయితగా స్విఫ్ట్ మీద జడివానలాగా పొగడ్తలు కురిపించి అమితదాతృత్వం ప్రదర్శించినవారు, అతను ఇర్లాండ్‌కు చేసిన సేవ విషయంలో మాటలకు మహాలోభులవటం. విగ్, టోరీలు,

ఇంగ్లాండు, ఐర్లాండ్‌ల మధ్య నిలువునా చీలుపోయిన చరిత్రకారులు, సాహితీ విమర్శకులు, వారి రాతల్లో ఆ యా వ్యత్యాసాలు ప్రస్ఫుటంగా కనిపిస్తాయి. మన దేశానికి చెందిన బహుగ్రంథ కర్త, విమర్శకుడూ అయిన ఆర్.డి. త్రివేది కయితే స్విఫ్ట్ ప్రతి రాతలోనూ, మాటలోనూ మతి చాపల్యమే కనిపిస్తుంది. (కంపెండియస్ హిస్టరీ ఆఫ్ ఇంగ్లీష్ లిటరేచర్-1976). ఎందరో సాహితీ రాజకీయ ప్రముఖులు స్నేహితులయిన స్విఫ్ట్ అంతరంగంలో ఏకాకిగా మిగిలిపోయాడు. 'స్టెల్లా, 'వనిస్సా' లతో అతని కి ఉన్నాయంటున్న సంబంధాలు, అతన్ని మిస్ యాంత్రోఫ్'గా అభివర్ణించే రచనలు కూడా తక్కువేమీ కాదు. ''అతని ప్రభావం కార్లయిల్, రస్కిన్ లాంటివారి మీద ఉంది. అయితే వ్యంగ్య వైభవంలో స్విఫ్ట్‌కు ఆంగ్లంలోనే కాదు, ఏ భాషలోనూ సరిజోడిలే' రన్న షేర్విన్‌కాడీ (సెలెక్షన్ ఫ్రం ది బెస్ట్ ఇంగ్లీష్ ఎస్సేస్ - 1903) మాటలు అక్షర సత్యాలు. అంచనాల విషయంలో అతివృష్టి అనావృష్టికి గురయిన స్విఫ్ట్ మనీష అనేక మంది దృక్పథాల నుంచి సాంఘిక, రాజకీయ, ఆర్థిక, సాంస్కృతిక, మానసిక, మత సాహిత్యనేపథ్యాల నుంచి పరిశీలించి పరిశోధించి, అధ్యయనం చేయాలసిన 'దృగ్విషయం' ఆనాడే ఆంగ్ల వస్తు బహిష్కరణకు పిలుపునిచ్చి, ఆంగ్లేయ సామ్రాజ్యవాద, వలసవాద విధానంలోని అవకతవకలను ఎండ గట్టిన స్విఫ్ట్ జీవిత చరిత్రను సర్ వాల్టర్ స్కాట్ వంటి మహా రచయిత 19 భాగాలుగా రచించాడు. స్కాట్ తన గ్రంథంలో యథాతథంగా దించేసిన జాన్‌విల్సన్ క్రోకర్ అనే రచయిత చేసిన వర్ణనతో ఈ వ్యాసాన్ని ముగిస్తాను ''అంధకారంలో ప్రకాశవంతమైన 'తార' ఒకటి ప్రభవించింది. పర్షియాలో విగ్రహారాధన చేసినట్టుగా ఐర్లాండ్ ఆ 'తార'ను ఆరాధించింది. ఐర్లాండుకు అతనే మొదటి, చివరి నిజమైన దేశభక్తుడు ... సందేహాల కతీతంగా అతన్ని విశ్వసించారు. అసూయకుకు తావులేకుండా అతన్ని ప్రేమించారు. ప్రత్యర్థి అనేవాడు లేకుండా అతనికి విధేయు లయ్యారు. అతని మేధస్సు కార్యాచరణకు అనువుగా, ప్రవక్తసూక్తుల్లా ఉండి వర్తమానానికి విరుగుడుగా, భవిష్యత్తుకు హెచ్చరికగా ఉంటుంది. ప్రప్రథమంగా అతను ఐర్లాండును ఒక జాతి కమ్మని, ఇంగ్లాండుకు నియంతృత్వం మానమని బోధించాడు. అయితే అతను ఓ మతాచార్యుడు. అతని అంగీ స్విఫ్ట్‌ను అడ్డగించింది. అతని ప్రయత్నాలకు గుదిబండగా పరిణమించింది. చట్ట సభలకు గానీ సైన్యానకి గానీ సాయం చేయటంలో అతను క్రామ్‌వెల్‌ను మించిపోయాడు. ఇంగ్లాండు కన్నా ఐర్లాండు తక్కువా కాదు. ఐర్లాండ్‌ను అతను తన ధైర్య సాహసాలతో సంరక్షించాడు. తన ఆధిపత్యంతో మెరుగుపర్చాడు. తన ప్రతిభతో అలంకరించాడు. తన కీర్తి ప్రతిష్ఠలతో ఉన్నత స్థాయికి చేర్చాడు. అతని ఉద్యమం సాగింది పదేళ్ళు. దశాబ్ద కాలం పాటు తన వ్యక్తిగత శక్తితో ప్రభుత్వాన్ని ముప్పుతిప్పలు పెట్టాడు. గొప్పవారు అనిపించుకునే ఎవరికీ అతను భయపడలేదు. మేధావులు అతన్ని ఎన్నడూ మర్చిపోలేదు. అతని రచనల్లాగే, స్విఫ్ట్ ప్రభావం శతాబ్దం పైనే వుంది. ఈ నాడు మనకు ఏ మాత్రమయినా సుభిక్షత ఉంటే, దాని పునాదులు, నిస్వార్థపరుడు, అపురూప దేశభక్తుడు అయిన జోనాథన్ స్విఫ్ట్ కాలంలోనే పడ్డాయి.

S. 1053

To,
Dr. B. Rama Raju
1-8-117/3
Chikkadapalli
Hyderabad.

Dear Sir,

Sub. : Reminder for renuwal of your subscription - Reg.

This is to bring to your kind Notice that your subscription expires from ..April...1996......We request you kindly revew your subscription. Subscription per Annuam is **Rs. 70/-**

thanking you,

Yours faithfully
for **MISIMI.**

Circulation Manager.

1-1-60/5, Iftekar Mansion Lane, R.T.C. 'X' Roads,
Musheerabad, Hyderabad 500 020. A.P.

Editorial NEST
B-15, Journalist Colony, Jubilee Hills, Hyderabad-500 034. Phone: 247717

భారత కథలలో అసంగతాలు :

కీచకవధ - ఒకపరిశీలన

- కె. ఎమ్. వి. జి. కృష్ణమూర్తి

భారత కథలలోనే కాక, మన పురాణకథలలో చాలా వాటిని నిశితంగా పరిశీలిస్తే చాలా అసంగతాలు కనపడతాయి. అవి కథాపరమైనవి కొన్ని, వ్యక్తుల ప్రవర్తనా పరమైనవి, దేశకాలపరమైనవి మరి కొన్నీను. కీచకవధలోని అసంగతాలను పరిశీలిద్దాం.

కీచకవధ విరాటపర్వం ద్వితీయ, తృతీయాశ్వాసాలలో వర్ణించబడింది. కీచకుడు తనను వేధిస్తున్నాడని ద్రౌపది భీమునితో రహస్యంగా మొరపెట్టుకుంటుంది. నాట్య మందిరంలో రహస్యంగా కీచకుడిని చంపేందుకు పన్నాగం పన్ని, ద్రౌపది కీచకుణ్ణి అర్ధరాత్రి అక్కడకు రమ్మంటుంది. రహస్యంగా పొంచి ఉన్న భీముడు కీచకుణ్ణి గుట్టు చప్పుడు కాకుండా చంపి తన వంటశాలకు వెళ్ళిపోతాడు. ఆ తరువాత సైరంధ్రి 'కావలి వారలం బిలిచి నాపతులు గంధర్వులచే పడి మృతి బొందె వీడె'' అని చూపెడుతుంది.

''ఉన్నంత బంధు జనంబులు గూడంబారి కీచక శవంబు కనుంగొని.'' ఆ తరువాత కీచకుని సోదరులైన నూట ఐదుగురు ఉపకీచకులు అన్నకు అగ్నిసంస్కారం చేయడానికి ఉపక్రమిస్తారు. (ఇది చాలా వింత కాదా? వెంటనే అగ్ని సంస్కారం - అందునా జశ్యాలకుడికి)

''ఈ కీచకుణ్ణి రహస్యంగా చంపించిన ద్రౌపది అక్కడ నుంచి వెళ్లకుండా వీరి చందముల్ చూతముగాక యంచు నొక చేరువ'' నుంటుంది. (ఇదీ వింతగానే ఉంది. హత్య చేసిన భీమునికి లేని కుతూహలం ద్రౌపదికి ఎందుకు వచ్చింది?)

అప్పుడు ఉపకీచకులు ద్రౌపదిని కూడా కీచకుడి పాడెకు కట్టి అగ్ని సంస్కారం చెయ్యడానికి ఉపక్రమిస్తారు. (అర్ధ రాత్రి వేళ విరాటుణ్ణి లేపి అందుకు అనుమతి కోరుతారు. విరాటుడు. నేను వద్దంటే మాత్రం మానుతారా 'మీ ఇష్టం వచ్చినట్టు చెయ్యండి' అంటాడు).

అప్పుడు ''నయ్యతివ భయభ్రాంత చిత్తయై బాష్పజలోద్గతి మొగము గప్పగ నిట్టని యతిరావముగా నొనర్చి నాక్రందనమున్''

ఇది ఎంతో దూరంలో వంటశాలలో నిద్ర కుపక్రమిస్తున్న భీముడు వింటాడు. వెంటనే రహస్యంగా ముందే శ్మశానం చేరుకుని, ఒక చెట్టు పెకలించి ఉపకీచకులు నూట యేవురు మందిని చంపేస్తాడు. తరువాత రహస్యంగా తన వంటశాలకు వచ్చేస్తాడు. తెల్లవారాక ద్రౌపది సచేలస్నానం చేసి ''మంద యానంబున పురంబున సొచ్చి రాజవీథి నరుగుందెమునప్పుడు'' నగర ప్రజలు భయోద్వేగాలతో ఆమెను తిలకిస్తారు.

తే. 'నాథులార! గంధర్వ రత్నంబులార
నన్ను నుపకీచకులు దమ యన్న శవము
నందు! బంధించుకొనివెస నరుగుచున్న
వారు రక్షింపవేగ రావలయు మీరు!

ఈ కథలో నామట్టుకు నాకు ఎన్నో అసంగతాలు కనీసం తోచాయి.

1. అర్థరాత్రి అన్నదమ్ము లంతా అప్పటికప్పుడు అగ్నిసంస్కారం చెయ్యబూనడం సహజంగా ఉందా?
2. ద్రౌపది ఆర్తనాదం దూరాన ఉన్న భీముడి కెలా వినిపించింది?
3. కీచకుడు చనిపోయాక ద్రౌపది అక్కడ ఎందుకు ఉండవలసి వచ్చింది?
4. కీచకుడి శవయాత్రలో ఇతరు లెవరూ లేరా? ఉంటే వాళ్ళేమయారు? వాళ్ళు ప్రచ్ఛన్నంగా ఉన్న వలలుని బీమునిగా పోల్చుకోలేరా?
5. ఈ మొత్తం తతంగం అర్థరాత్రి తరువాత 4.5 గంటలలో జరిగిందంటే నమ్మశక్యంగా ఉందా?
6. ఇంత గొడవ జరుగుతూంటే నగరం మేల్కొంచదా? భీముడి ప్రచ్ఛన్నత్వం కాపాడేందుకు నిజంగా జరిగిన దొకటైతే ఇలా మార్చి రాశారా? విరాటుడి కొలువులో పాండవుల సమయ భంగం జరిగితే, ఆ విషయాన్ని మరుగు పరచడం జరిగిందా? కథ తరువాత మార్చి రాశారా?

ఇవన్నీ విద్యాంసులకు, మేధావులకు, భక్తి పరులకు చచ్చు ప్రశ్నలుగా కనిపించవచ్చు. కథ ఆ విధంగా జరిగింది. ఇందులో వాళ్లెందుకలా ప్రవరించారు, మరోలా ఎందుకు ప్రవర్తించలేదు అని అడుగడంలో అర్థంలేదు అని వాదించవచ్చు.

కాని మనలో నెలకొన్న ఇలాంటి దృక్పథం మూలాన్నే nonsense ని sense గా చూసే అలవాటు వచ్చింది. సినీమాలో హీరో నిరాయుధుడుగా ఉంటూనే పదిమందిని తుక్కుగా కొట్టే సంఘటనలకు చప్పట్లు కొట్టే బుద్ధి మాంద్యం మనకు దీని వల్లే సంక్రమించింది. ప్రశ్నించడం అనేది లేకుండా ముందుగా అనుమతించిన విధాన్నే తప్ప మరోలా ఆలోచించలేని కుంటి ఆలోచనా ధోరణిని మనకు వారసత్వంగా తెచ్చి పెట్టింది. నేను చెప్పింది నిజమో కాదో మీరూ ఆలోచించండి!

Sex? Violence? We Got 'Em For You, and in the King's English. As every teacher knows, many kids won't touch Shakespeare unless he is made all hot and gaudy. So, let's get with it, moviemakers! If the Bard writes about a Moor who loves a Ventian lady, show them naked in bed together, and have Iago woo Emilia from the rear. If the subject is evil on a royal scale, as in Richard III, cram the screen with ingenious murders.

Everyone says that is Shakespeare were alive today, he'd have been a screen writer. But would he be Joe Eszterhas> Would he give alurid visual touch to his villains' basic instincts? Would he show a man enjoying fellatio-then gasping in horror as a saber, thrust upward by an assassin hiding under the bed, suddenly emerges through the victim's stomach?

బౌద్ధ ధర్మ దర్శన్

– డా. సంజీవదేవ్

మానవజీవితం ఒక మహోన్నత పరిణతి. ఆ పరిణతిధార మామూలుగా పైనుంచి క్రిందకు ప్రవహించక, క్రిందనుంచి పైకి ప్రవహించింది. అది ఊర్ధ్వ స్రవంతి. ఈ పరిణతిధారకు అనేక మార్గాలు తోడ్పడ్డాయి. విజ్ఞానాలు, కళలు, మతాలు, దర్శనాలు మొదలైన వెన్నో ఈ పరిణతిధారకు వేగాన్నీ, పరిపుష్టినీ ప్రసాదించాయి. వీటిలో మతాలు సలిపిన సహకారం కొంత వెలుగునూ, కొంత చీకటినీ కలిగివున్నది; నిజానికి ఇందులో వెలుగుకంటె చీకటే ఎక్కువభాగంలో వున్నది. ఈ పరిణతిధారలో తోడ్పడినవన్నీ మార్గాలుగానే నిలిచిపోదగినవికాని గమ్యాలు కావు. ఒకనాటి మానవ జీవితానికి మతం కొంతవరకు అవసరం అయివుండవచ్చునేమో కాని నేటి మానవజీవితానికి మతం అవసరం లేదు. నేటి మానవ జీవితం మతాన్ని అధిగమించి మానవతలో ప్రవేశించింది. మానవతకు మార్గదర్శి హేతువాదం.

ప్రతి మతానికి తన స్వంత దర్శనం (Philosophy) ఒకటి వుంటూ వచ్చింది. కొన్ని మతాల దర్శనాలు పై పైవిగా మాత్రమేవుంటే మరికొన్నిటివి ప్రగాఢంగా వుంటూ వచ్చాయి. అటువంటి వాటిల్లో బౌద్ధం ఒకటి. ఇటువంటి బౌద్ధ దర్శనాన్ని గురించి రచించబడ్డ గ్రంథమే ఈ ''బౌద్ధ ధర్మ దర్శన్'' అనే హిందీ గ్రంథం. మహావిద్వాంసుడైన ఆచార్య నరేంద్రదేవ్ దీన్ని ప్రతిభావంతంగా రచించాడు. ఆచార్య నరేంద్రదేవ్ సోషలిస్టు నాయకుడుగా లోకానికి ఎక్కువ పరిచితుడు. ఆయన సాహిత్యజీవితానికంటే ఆయన రాజకీయ జీవితం ఎక్కువ ప్రఖ్యాతి చెందింది. జీవితంలోని కొన్ని బాధలు కొన్ని బోధలకు కారణాలవుతూ ఉంటాయి. ఆచార్య నరేంద్రదేవ్ జైలు జీవితం ఆయనకు మహోపకారిగా రూపొందింది. ఆయన అహమ్మద్‌నగర్ కోటలో రాజకీయ ఖైదీగా వుంటున్న సమయంలో కావలసినంత తీరికవుండటంవల్ల ఫ్రెంచ్ భాషలో వున్న ''అభిధర్మకోశ'' అనే బౌద్ధ దర్శన గ్రంథాన్ని హిందీలోకి అనువదించటం జరిగింది. అంతటితో ఆగక నరేంద్రదేవ్ బౌద్ధదర్శనాలన్నిటిని అవలోకనం చేయ ప్రారంభించాడు. వాటన్నిటి ఫలితమే ఈ ''బౌద్ధ ధర్మ దర్శన్.'' ఈ గ్రంథంలోని విశిష్టత ఏమంటే బౌద్ధాన్నిగురించీ, బౌద్ధదర్శనాలను గురించీ మొత్తం అంతా ఒకే గ్రంథంలో రచించబడింది. ఇటువంటి సమగ్ర బౌద్ధగ్రంథం భారతీయ భాషల్లో కాని మరి ఏ విదేశభాషలలో కాని లేదు. బౌద్ధ దర్శనాలన్నీ మౌలికంగా ఒకే గ్రంథంలో లేవు. అవన్నీ విభిన్న గ్రంథాల్లో అస్తవ్యస్తంగా వున్నాయి. ఆచార్య నరేంద్రదేవ్ అత్యంత కృషిచేసి వాటి నన్నిటిని గురించి ఈ గ్రంథంలో విశదంగా విద్వత్పూర్ణంగా వివరించారు. ఆయన హిందీశైలి బలీయయింది, ప్రస్ఫుటమైంది, అభివ్యక్తిశీల మైంది.

ఈ గ్రంథం అయిదు ఖండాలుగాను, ఇరవై అధ్యాయాలు గాను విభజించబడివున్నది. మొదటి ఖండపు అయిదు అధ్యాయాల్లో బౌద్ధం పుట్టుపూర్వోత్తరాలు, స్థవిరుల సాధనా విధానాలు వర్ణించబడి వున్నాయి. ప్రథమ అధ్యాయంలో భారతీయ సంస్కృతిలోని రెండు ప్రధాన ప్రవాహాలను గురించివున్నది. బుద్ధుడు జన్మించే సమయాని కీ దేశంలో రెండు ధార్మిక

సంప్రదాయాలు వ్యాప్తిలోకి వచ్చి వున్నాయి. మొదటిది బ్రాహ్మణపంథా రెండవది శ్రమణపంథా. మొదటి వారికి వేదాలు ప్రధానం, రెండవవారికి వేదాలు అప్రధానం. మొదటి వారికి యజ్ఞయాగాదులు ముఖ్యం, రెండవవారికి అవి అవసరం లేదు. అయితే వైదికులంతా ఆస్తికులే శ్రమణులలో ఎక్కువ భాగం నాస్తికులు, తక్కువ భాగం ఆస్తికులు కూడా వుండేవారు. అనాటి ఆస్తిక నాస్తిక వాదాలనుగురించి ఆచార్య నరేంద్రదేవ్ ఈ గ్రంథంలో నూతన వ్యాఖ్యానం చేయటం గమనించతగిన విషయం. ఆస్తికతకు, నాస్తికతకు భగవంతునితో సంబంధం లేదని, భగవంతుని అస్తిత్వంలో విశ్వాసం వుండటం ఆస్తికవాదంకాదని, విశ్వాసం లేకపోవటం నాస్తికవాదం కాదని, ఆ కాలంలో ఆస్తిక వాదం అంటే పరలోకంలో విశ్వాసం కలిగివుండటం అనీ, నాస్తికవాదం అంటే పరలోకంలో విశ్వాసంలేకపోవటం అనీ. ''నాస్తి పరలోకో యస్యసః'' అనే ఆ నాటి శాస్త్రవాక్యాన్ని గ్రంథకర్త ఉదాహరించారు. ఈ వాక్యం మహావ్యాకర్త అయినట్టి పాణిని సృష్టించింది. అందుకే బుద్ధునికాలంలో భగవంతుని ఉనికికి అంత ప్రాధాన్యం లేదు. ప్రాధాన్యం ఎక్కువగా కర్మసిద్ధాంతానికి పరలోక వాదానికి వుండేది. బుద్ధుని సమకాలికుడైన ఒక మతానాయకుడుగా ప్రసిద్ధిగాంచిన అజితకేశకంబల్ అనే ఆచార్యుడు ఆ నాడు నాస్తికుడుగా పేరు పొందాడు. అంటే ఆయనకు ఇహలోకమేకాని పరలోకంలేదు. మరణించక పూర్వం వున్న జీవితమే సత్యంకాని మరణానంతర జీవితం కాదు.

ప్రథమ ఖండంలోని మొదటి అధ్యాయంలోపైన పేర్కొన్న ఆ నాటి రెండు చింతాస్రవంతుల విషయం మాత్రమేకాక బుద్ధుని ఆవిర్భావం, ఆయన సమకాలికులైన ఆచార్యులు, ధర్మప్రచారం బుద్ధుని అస్తమయం (పరినిర్వాణం) మొదలైనవి రచించబడివున్నాయి. రెండవ అధ్యాయంలో బుద్ధుని ఉపదేశాల సార్వజనీనత, ఆయన మధ్యమార్గం, ఉపదేశత్రయం, పంచశీలాలు మొదలైనవి వివరించబడివున్నాయి. మూడవదానిలో ధర్మప్రచారానికి సంబంధించిన భాషనుగురించి చర్చ వివరంగా వున్నది. ఈ విషయంలో గ్రంథకర్త అంటారు: బుద్ధుడు ఆ నాడు తన ఉపదేశాలను ఏ భాషలో ప్రచురించాడు అని ఖచ్చితంగా తేల్చటానికి తగిన చారిత్రకాధారాలు అంతగా లభించటం లేదు, బుద్ధ ఘోషుని అభిప్రాయం బుద్ధుడు ఆనాడు ఉపయోగించిన బాష 'మాగధి' అని, పాళీభాష మాగధిజన్యం అని. రీస్ డేవిడ్సు అభిప్రాయం ప్రకారమైతే బుద్ధుని మాతృభాష కోశలబాష అనీ, ఆ భాషలోనే ఆయన ధర్మప్రచారం చేశాడని. కోశల రాజ్యప్రభావం వల్ల ఆనాడు కోశలభాష ఢిల్లీనుంచి పాట్నా వరకు, శ్రావస్తినుంచి అవంతి వరకు వాడుకలో వున్నది. రీస్ డేవిడ్స్ అభిప్రాయం ప్రకారం కోశలభాషలోని వ్యావహారిక రూపంనుంచి పాళీభాష ఉత్పన్నమైంది.

గ్రంథకర్త బుద్ధుని భాషావిషయంలో ఒక నిర్ణీత అభిప్రాయానికి రాలేక పోయాడు. భాషా విషయంలో బుద్ధుడు ఖచ్చితమైన ఒక మార్గాన్ని దేన్నీ అనుసరించలేదనీ, తన అనుయాయు లందరకూ తన ఉపదేశాలను ఏభాషలోనైనా ప్రచారం చేసుకొనే అనుమతిని ఇచ్చినట్లు గ్రంథకర్త వివరిస్తారు. ఒకసారి బుద్ధుని శిష్యు లిద్దరు బుద్ధునికి చెప్పారట: బుద్ధ వాక్కులను ఎవరికి తెలిసిన

భాషలో వారు ప్రచారం చేస్తున్నారు కనుక ఆ విధంగా చేయకుండా బుద్ధ వాక్యాలన్నీ క్రమబద్ధంగా సంస్కృతంలో వుండేలాగ ఆజ్ఞాపించమని. కాని బుద్ధుడు అందుకు అంగీకరించక తన వాక్యాలను ఎవరి భాషలో వారు ఉపయోగించుకోవచ్చని అనుమతించాడు. (అనుజా నామి భిక్ఖవే సకాయ నిరుత్తియా బుద్ధవచనం పరియాపుణితుం). వినీతదేవుని (క్రీ.శ. ఎనిమిదవ శతాబ్దం) కథనం ప్రకారం అయితే బౌద్ధులలోని సర్వాస్తివాదులు సంస్కృతంలోను, మహాసాంఘికులు ప్రాకృతంలోను, సమ్మితీయులు అపభ్రంశంలోను, స్థవిరవాదులు పైశాచిక భాషలోను వ్యవహరిస్తుండేవారని.

ఏది ఏమైనా బుద్ధుడు భాషావిషయంలో ఏ అడ్డంకులనూ ఏర్పరచక తన అనుయాయులకు సంపూర్ణ భాషాస్వేచ్ఛ నిచ్చాడు. తన వాక్యాలు ఏ భాషలో వ్యాప్తిచెందాలనే దానికి కాక ఏభాషలోనైనా సరే సక్రమంగా, లోతుగా, వెడల్పుగా, మార్పు లేకుండా వ్యాప్తిచెందాలనే దానికి ప్రాధాన్యం ఇచ్చాడు. విషయం ప్రధానం కాని మాధ్యమం (medium) ప్రధానం కాదని బుద్ధుని అభిప్రాయం. అయినా, బౌద్ధానికి సంబంధించిన ఎక్కువ సాహిత్యం పాళీభాషలోనే వుండటం జరిగింది.

ఇక ప్రథమ ఖండంలోని చతుర్థాధ్యాయం అంతా 'నికాయ' (బౌద్ధ సంప్రదాయాలు) సంబంధమైన వివరణతో నిండివున్నది. బుద్ధుని మరణానంతరం నూరు సంవత్సరాలకు బౌద్ధసంఘంలో భేదాభిప్రాయాలు తలలెత్తటంతో సంఘంలో చీలిక లేర్పడ సాగినాయి. వీరందరిమధ్య ఒక పరిష్కార మార్గం ఏర్పరచటానికి తూర్పు పడమర భిక్షులు అంతా కలిసి ఒక సభ చేసి బౌద్ధమహా సంఘాన్ని కొన్ని నికాయాలుగా విభజించటం జరిగింది. ఈ నికాయాలు మొత్తం 18. అవి ముఖ్యంగా నాలుగు ప్రధాన నికాయాలనుంచి విభజించబడినాయి, ఆర్య మహాసాంఘిక, ఆర్య స్థవిర, ఆర్య మూలసర్వాస్తివాది, ఆర్య సమ్మితీయ అనేవి ఈ నాలుగు ప్రధాన నికాయాలు (సంప్రదాయలు). ఒక్కొక నికాయం దేశంలోని ఒక్కో ప్రాంతంలో వ్యాప్తిచెందింది. ప్రథమ ఖండంలోని ఆఖరిది అయిన పంచమాధ్యాయమంతా మానవుని అంతర్జగత్తుకు చెందిన సమాధిని గురించిన వివరణతో వుంది. లౌకిక సమాధి అని, లోకోత్తరసమాధి అనీ సమాధిని రెండుగా విభజించటం జరిగింది. ఈ అధ్యాయమంతా కూడా గహనమైన మనోవిజ్ఞానానికి (Psychology) సంబంధించి వుంది. నిర్వాణాన్ని అందుకోటానికి బుద్ధుడు నైతిక రీతులనే కాక మనోవైజ్ఞానిక రీతులను కూడా అనేకం సూచించాడు. వీటిలో విపశ్యన, ధ్యానం, ప్రజ్ఞ, శుభతర్కం కర్మ, విద్య, ధర్మ, శీలం, ఉత్తమ అజీవిక, సమాధి అనేవి ప్రధానాలు. వీటిలో సమాధికి ప్రధానస్థానం ఇవ్వబడింది. వీటిలో విపశ్యన అనేది కూడా విశేష ప్రాధాన్యాన్ని కలిగివుంది. ఈ విపశ్యన అనే జ్ఞానోదయం సాధకునిలో కలిగినప్పుడు ధర్మాలన్నీ అనిత్యాలుగా, దుఃఖమయాలుగా మారుతాయి. విపశ్యనను లోకోత్తర సమాధి అని కూడా అంటారు.

ఈ ప్రథమఖండంలోని పంచమాధ్యాయంలో గ్రంథకర్త ప్రదర్శించిన పాండితి, అభివ్యక్తి అంతర్ దృష్టి, సమాలోచన, విషయ విశదీకరణ మొదలైనవి అపారమైనవి. ఒక వైపున పారిభాషిక

పదాలను వాడుతూనే మళ్లీ అవి సామాన్య పాఠకునకు అర్థమయేలాగ సరళ హిందీ పదాల్లో వివరిస్తూ చాలావరకు విషయంలోని జటిలతను ప్రాంజలపరిచారు గ్రంథకర్త. ఈ ప్రథమ ఖండంలోని మిగతా నాలుగు అధ్యాయాలను అర్థం చేసుకోవటం వేరు, ఈ అయిదవ అధ్యాయాన్ని అర్థం చేసుకోటం వేరు. మిగతావి ఎక్కువభాగం బాహ్యస్థూల రేఖలు, ఈ అధ్యాయం ఆంతరిక సూక్ష్మరూపం.

ద్వితీయ ఖండంలోని అయిదు అధ్యాయాలుకూడా మహాయాన బౌద్ధానికి సంబంధించినవే! మహాయానం ఉత్పత్తి, దాని వికాసం, దాని దర్శనాలు, దాని సాహిత్యం మొదలైనవన్నీ ఈ ఖండంలో రచించబడినాయి. అశోక చక్రవర్తి బౌద్ధుడు అయినతరువాత బౌద్ధం దేశంలో చాలా వ్యాపించటం జరిగింది. దేశంలో మాత్రమే కాక దేశాంతరాలకు కూడా పయనించింది. అశోకుని సమయం నాటికి ఇంకా బౌద్ధులలో విగ్రహారాధన తల ఎత్తలేదు. అదివరలో స్థూపాల్లోవున్న బుద్ధుని అస్థులను బయటికి తీసి 84000 నూతన స్థూపాలలో ప్రవేశపెట్టినట్లు చెపుతారు. బుద్ధుని కాలంలో బౌద్ధం నైతికధర్మ ప్రధానంగా ఎక్కువగా వుండి ఎక్కువ వాస్తవికతను కలిగివుండేది. బుద్ధుడు తనను ఒక మానవుడుగానే చెప్పుకొన్నాడు కాని లోకోత్తరపురుషునని చెప్పుకోలేదు. కాని బుద్ధుని మరణానంతరం కొంత కాలానికి బుద్ధుని దైవంగా పూజించ ప్రారంభించారు. బుద్ధుడు ఏదైతే నిషేధించి పోయినాడో దానినే క్రమేణ ఆయన అనుయాయులు ఆచరించ సాగారు. హేతువాదాన్నీ, కేవల నైతిక మార్గాన్నీ బౌద్ధులు ఆచరించటంలో అరుచిని కనపరచి బౌద్ధంలో ఒక లోకోత్తర వాతావరణాన్ని సృష్టించుకొని అందులో ఆనందాన్ని అన్వేషించసాగారు. అరూప సాధన రూపసాధనలోకి రూపాంతరం చెందసాగింది. గతించిన బుద్ధునికి దైవత్వం ఆపాదించి ఆరాధించటంలో ఇష్టపడ ప్రారంభించారు. ఇటువంటి వారంతా కలిసి తమ ఈ నూతన పంథాకు మహాయానం అనే పేరుపెట్టుకొని అదివరలో వ్యాప్తి లోవున్న మౌలిక బౌద్ధాన్ని హీనయానం అనే పేర పిలచి కించపరచసాగారు. అప్పటినుంచే మహాయానం ఉద్భవించింది. గ్రీకులు కూడా ఈ మహాయానాన్ని స్వీకరించి నప్పటినుంచి వారు బుద్ధప్రతిమలను నిర్మించ సాగారు. ఆ నిర్మించిన ప్రతిమలను ఆరాధించసాగా రు.

మహాయానంలో బోధిసత్వులు ప్రత్యక్షం కాజొచ్చారు. హీనయాన బౌద్ధంలో నిర్వాణం చెందటం బౌద్ధుల ఆదర్శంగా వుండేది. మహాయానంలో వైయక్తిక నిర్వాణం చెందటం స్వార్థంగా భావించబడి బోధిసత్వులుగా లోకంలో వెలసి మానవసేవ చేయటం లోకోత్తర జీవితపు చరమ ఆదర్శంగా ఎంచబడసాగింది. అవలోకితేశ్వర, మంజు శ్రీ, మైత్రేయ మొదలైనవారెందరో బోధిసత్వులు మహాయానంలో సృష్టించబడటం జరిగింది. హీనయానంలో వాస్తవికత తప్ప కల్పన లేదు; మహాయానంలో కల్పనతప్ప వాస్తవికత లేదు. అలౌకిక శక్తు లనేకం సృష్టించబడినాయి. ఈ విధంగా మహాయానం అంతా ఒక గొప్పలోకోత్తర సత్తాగా రూపొందింది. ఇందులో బుద్ధుని ఉపదేశాలకంటే బుద్ధుని నామరూపాలకు ఎక్కువ ప్రాధాన్యం లభించ సాగింది. హీనయానంలోని అష్టాంగిక మార్గానికి బదులు మహాయానంలో బోధిసత్వచర్య బాగా పాతుకు పోయింది.

హీనయానంలోని ఆదర్శం అర్హత్వాన్ని సంపాదించటం; మహాయానంలోనిది బోధిసత్వత్వాన్ని సంపాయించటం. హీనయానానికి మరొకపేరు శ్రావకయానం. మహాయానానికి బోధిసత్వయానం అని, అగ్రయానం అని కూడా పేర్లు వున్నాయి.

ఆచార్య నరేంద్రదేవ్ ప్రదర్శించిన సూక్ష్మ వివరాలనుబట్టి చూస్తే ఈ విషయాల్లో ఆయన జరిపిన గవేషణ అతి గహనమైందని తెలుస్తుంది. ఎక్కడెక్కడ గుప్తమైవున్న భోగట్టా అంతా ఇందులో వ్యక్తమైంది. మహాయాన బౌద్ధ గ్రంథాలన్నీ సంస్కృతంలో రచించబడినవే. హీనయాన బౌద్ధగ్రంథాలలో కూడా కొన్ని సంస్కృతంలో రచించబడినవి వున్నప్పటికి అవన్నీ ఎక్కువగా పాళీలో రచించబడినవే. హీనయానంలో అనేక శాఖలు ఏర్పడినట్లుగానే మహాయానంలో కూడా వివిధ శాఖలు ఏర్పడినాయి. తంత్రాల ప్రభావంవల్ల దీనిలో మంత్రయానం అనీ, వజ్రయానం అనీ, తంత్రయానం అనీ కూడా శాఖలు వెలిశాయి. ఇవిగాక ప్రజ్ఞాయానం నుంచి రెండు దార్శనిక చింతా విధానాలు రూపొందాయి. మొదటిది మధ్యమికవాదం, రెండవది విజ్ఞానవాదం. మధ్యమికవాది విశ్వాసంప్రకారం వస్తువులన్నీ స్వభావ శూన్యాలు; ఇక విజ్ఞాన వాది విశ్వాసం ప్రకారం బాహ్య వస్తు సముదాయం అంతాకూడా మిథ్య అనీ, విజ్ఞానంమాత్రమే సత్యం అనీ, బోధిసత్వుడు అవసరం అయిన మానవులకు సహాయపడుతుంటాడనీ. మహాయానులకు ప్రాచీన నికాయాలు అంగీకార్యాలే, కాని హీనయానులకు మహాయాన గ్రంథాలు అంగీకార్యాలు కావు. మహాయానులు ఏమి చెపుతారంటే మహాయానం అనేది నవీనమైందేమీ కాదనీ, హీనయానపు ప్రామాణికతను రుజువు చేస్తున్నదనీ, మధ్యమక కారికల వృత్తికారుడైన చంద్ర కీర్తి కథనం ప్రకారం హీనయాన గ్రంథాలలో కూడా శూన్యతకు సంబంధించిన శిక్షణ దొరుకుతుందని.

బౌద్ధుల శూన్యతకు అర్థం ఏమీలేని ఖాళీప్రదేశం అని కాదు, కంటికి కనుపించని భాగం అని. కంటికి కనుపించనిదంతా ఏమీ లేనట్లు లెక్కకాదు. దూరాలు కంటికి కనుపించవు. అందుకని ఆ దూరాల్లో ఏమీలేదని అర్థమా? మిల్లీమీటర్‌లో పదిలక్షలవంతు కంటికి కనుపించ దు. అందుకని అది లేనట్లా? శూన్యతను రూపంలేనిదిగా తీసుకొన్నారు. అంటే అరూపమైనదంతా శూన్యం క్రింద లెక్క. శూన్యం కానిదంతా రూపభేదంతో నిండి వుంటుంది; శూన్యం అనేది ఏ రూపంతోను నిండివుండక అరూపంగా మాత్రమే వుంటుంది. శూన్యత అంటే అరూపంతోవున్న పూర్ణతయే!

తృతీయఖండంలో బౌద్ధదర్శనానికి (Bhudhist) సంబంధించిన సామాన్యసిద్ధాంతాల వివరణ వున్నది. ప్రతీత్యసముత్పాద, క్షణ భంగవాదం, అనీశ్వరవాదం, అనాత్మవాదం మొదలైన దర్శనాలు చర్చించబడినాయి. బౌద్ధుల కర్మవాదాన్ని గురించీ, నిర్వాణాన్ని గురించీకూడా తర్క పూర్ణమైన చర్చ వున్నది. చతుర్థ ఖండంలో బౌద్ధదర్శనంలోని నాలుగు ప్రస్థానాలకు సంబంధించిన ప్రత్యేక గ్రంథాలను ఆధారంచేసుకొని చేసిన విషయ వివరణ, ఇతర దర్శనాలతో పోల్చిచూస్తూ చేసిన తులనాత్మక అనుశీలనా వున్నాయి. ఇవి కాక వైభాషికనయ, సౌతాంత్రికనయ, అసంగుని

విజ్ఞానవాదం వసబంధుని విజ్ఞాన వాదం, శూన్యవాదం మొదలైనవాటి విస్తృత వర్ణన వున్నది. ఇక అంతిమ ఖండమైన పంచమఖండం అంతా బౌద్ధన్యాయానికి సంబంధించింది. ఇందులో ఆకాశవాదం, కాలవాదంగురించి లోతైన చర్చ సాగింది. న్యాయానికి (తర్కానికి) సంబంధించిన ప్రత్యక్ష, స్వార్థానుమాన, పదార్థానుమాన విషయాలను గురించిన విపులమైన చర్చవున్నది. గ్రంథాంతంలో ఈ విషయాలకు సబంధించిన అనేక గ్రంథాల పేర్లు ఇవ్వబడినాయి.

ఈ గ్రంథంలో బౌద్ధానికి సంబంధించిన దర్శన శాస్త్రాలు, తర్కశాస్త్రాలు, శాస్త్రగ్రంథాలు మొదలైనవన్నీ సునిశితంగా ఆలోచించబడినాయి. సమాలోచించబడినాయి. నాగార్జునుని తర్కం, వసుబంధుని తర్కం, దింజ్నాగుని తర్కం, ధర్మకీర్తి తర్కం మొదలైనవన్నీ ఇందులో క్షుణ్ణంగా విశ్లేషించబడినాయి. తర్కం, తత్త్వం ఈ రెంటిధారలూ లోతుగా ప్రవహించినాయి. ఇందులో వీటిని చదవటం అందరకు సులభమేకాని అర్థం చేసుకోటం కొందరకు మాత్రమే సులభం. ఆ అందరకు కూడా సులభ మైన సులభం కాదు, కఠినమైన సులభం. ఇది ఆకారంలో బృహత్‌గ్రంథం, ఆలోచనలో బృహత్ గ్రంథం, విషయంలో బృహత్ గ్రంథం, దీన్ని చదవటానికే చాలా రోజులు పడుతుంది. చదివేదాన్ని అర్థంచేసుకోటానికి ఇంకా ఎక్కువ రోజులు పడుతుంది. దీని జటిల స్వభావాన్ని గ్రహించే నరేంద్రదేవ్ దీన్ని సాధ్యమైనంత సరళ శైలిలో వ్రాయ ప్రయత్నించారు హిందీలో. ఆయన హిందీవాక్యాలు చాలా చిన్న చిన్నవిగా రచించాడు. ఇందులోని భాష అర్థంకావటం చాలా సులభం. అయితే, భాష అర్థం కావటం వేరు, ఆ భాష అభివ్యక్తపరచే విషయం అర్థంకావటంవేరు. చదవటం అలవాటుంటే భాష అర్థమవుతుంది. విషయంతో ప్రాథమిక పరిచయమైనాలేనిదే విషయం అర్థంకాదు. అంటే ఈ గ్రంథం ఇద్దరకు అవసరం లేదు; అసలు విషయంతో బొత్తుగా పరిచయంలేని పామర పాఠకునకు, విషయం అంతా సమగ్రంగా తెలిసిన పండితపాఠకునకు. మొదటి పాఠకునకు దీన్ని చదివినా అర్థం కాదు; రెండవ పాఠకుడు దీన్ని చదవనవసరమే లేదు; విషయంతో కొంత పరిచయం వుండి దాన్ని గురించి ఇంకా ఎక్కువ తెలుసుకోవాలని-అభిలషించే పాఠకునకు ఇది ఎక్కువ ఉపయోగకరం.

బౌద్ధంలోని తత్వాలను, తర్కాలను, మాత్రమే కాక బుద్ధుని జీవితాన్ని కూడా సంగ్రహంగా వివరించారు ఈ గ్రంథంలో. సామాన్యంగా బుద్ధుడుగా రూపొందకముందువున్న సిద్ధార్థుని జీవిత విశేషాలు మాత్రమే ఎక్కువ మందికి తెలుసు. బుద్ధుని సాధనకు సంబంధించిన వివరాలతో ఆయన మహాసంబోధిని పొందిన తరువాతి జీవిత విశేషాలతో చాలామందికి పరిచయం వుండదు. బుద్ధ జీవితానికి సబంధించిన కొన్ని అరుదైన విశేషాలను బుద్ధుని సమకాలిక పురుషులను గురించి, బౌద్ధ సంఘపు నాటి పరిస్థితులను గురించి గ్రంథకర్త ఇందులో వివరంగా వర్ణించారు.

బుద్ధుడు జన్మించే నాటికి తాపసులకూ వనవాసులకూ సంఘంలో ఎక్కువ విలువ ఏర్పడివున్నది. అరణ్యాల్లోవుండి తపస్సు చేస్తేనేకాని ముక్తి లభించదు అనే విశ్వాసం ఆనాటికి పాతుకుపోయివుంది. అరణ్యాల్లో వుండే ఇటువంటివారిని ఆరణ్యకులు అనేవారు. అప్పుడు

బుద్ధుడు క్షత్రియజాతిలో జన్మించాడు. ఆ కాలంలో తూర్పు ప్రాంతాలలో క్షత్రియులకు చాలా గౌరవం ఉండేదట. జనక మహారాజు క్షత్రియుడైనప్పటికి గొప్ప వేత్తగా పేరొందాడు. బౌద్ధ, జైన మతాల స్థాపకులు క్షత్రియులే. ''పాలి నికాయ'' అనే గ్రంథంలో వర్ణవ్యవస్థను గురించి వ్రాస్తూ క్షత్రియులను మొదటికులంవారుగా పేర్కొనట్లు ఇందులో గ్రంథకర్త తెలుపుతారు. బుద్ధుడు జన్మించిన శాక్యవంశపు రాజ్యం అంత గొప్పది కాదు; అది చిన్న రాజ్యమే. ఆ నాడు భారతదేశంలో అంతగా విశాలమైన రాజ్యాలు లేవు. తరువాత నందవంశీయులు సంఘటితపరచిన పిమ్మట చంద్రగుప్తమౌర్యుడు ఆ రాజ్యాన్ని పెద్దదిచేసి వృద్ధిచేశాడు. జాతక కథల మూలంగా తెలుస్తుంది బుద్ధునికి పూర్వం పదహారు మహారాష్ట్రాలు వుండేవట. బుద్ధుని కాలంలో నాలుగు ప్రధాన రాజ్యాలు సంఘటితం అవుతూన్నవి. ఈ నాలుగు ప్రధానరాజ్యాలు 1. మగధ; ఇందులో అంగదేశం కలసివుండేది; దీని పాలకుడు బింబిసారుడు. 2. కోశల; దీని రాజధాని శ్రావస్తి కాశీతో ,కలిసివుండేది. దీని పాలకుడు ప్రసేనజిత్ 3. కౌశాంబి; దీని ఏలిక వత్సరాజు ఉదయనుడు. 4. అవంతి. దీని రాజు చండప్రద్యోతుడు ఈ నాలుగు రాజ్యాల రాజధానులు కూడ కొంత కాలానికి బౌద్ధకేంద్రాలుగా రూపొందాయి.

ఇటువంటి విశేషమైన చారిత్రక వివరణలను ఈ గ్రంథంలో ఇచ్చి గ్రంథకర్త చాలా మేలు చేశారు పాఠక లోకానికి. ప్రాచీన భౌగోళిక, సాంఘిక విశేషాలుకూడా ఈ గ్రంథంలో లభిస్తాయి. 26 వందల ఏళ్ళనాటి భారత దేశపు భౌగోళిక, సాంఘిక, రాజనైతిక, సాంస్కృతిక పరిస్థితులకూ నేటి వాటికీ ఏమాత్రం పోలిక లుండటానికి వీలుండదు. సాంస్కృతికంగా కొన్ని పోలిక లుండవచ్చు.

సిద్ధార్థుడు అందరు రాజకుమారులవలె విద్యనార్జించాడు. సిద్ధార్థుని తండ్రి శుద్ధోధనుడు వైదిక మతావలంబి. సిద్ధార్థునికి బాల్యం నుంచీ ప్రాపంచిక సుఖాలమీద కొంత విరక్తి వుంటుండేది, జీవిత రహస్యాలను, మరణ రహస్యాలను తెలుసుకోవాలనే జిజ్ఞాస అదమ్యంగా వుండేది. ఆ నాడు తాపసులకూ ఆరణ్యకులకూ విలువవుండేది అని చెప్పుకొన్నాం. తన తండ్రిదగ్గరకు కాల-దేవల మొదలైన తాపసులు వుస్తూవుండేవారు. సిద్ధార్థునికి పరమార్థసత్యం తెలుసుకోవాలనే ఆరాటం ఎక్కువైంది. ఒకనాడు ఇల్లువదలి బయటికి వెళ్ళిపోయి కాషాయ వస్త్రాలు ధరించి భిక్షు వేషంలో సంచారంసాగించాడు. ఒక తపోవనంలో తెలుసుకొన్నాడు బింబప్రకోష్ఠంలో ''అరాడ-కాలాం'' అనే తాపసి నివసిస్తున్నాడనీ, ఆయనకు నిఃశ్రేయస్సుకు సంబంధించిన జ్ఞానం అనంతంగా వున్నదనీ. అప్పుడు సిద్ధార్థుడు అరాడ తపోవనంలోకి పోయి ఆ తాపసిని కలుసుకొని ఈ జరామరణ రోగాల నుంచి జీవులు ఏ విధంగా విముక్తులవుతారని ప్రశ్నించారు. అప్పుడు ''అరాడ'' తన శాస్త్రాన్ని సిద్ధార్థునకు విశదపరచాడు. జగత్తుయొక్క ఉత్పత్తినీ, దాని వివర్తననూ వివరించాడు. తత్వోపదేశం చేసి నైష్ఠిక పదప్రాప్తికి ఉపాయాలను కూడ సూచించాడు. కాని సిద్ధార్థునకు ఆ తాపసి ఉపదేశాలు సంతృప్తి నివ్వజాలకపోయినాయి. ఇంకా విశేషాలను తెలుసుకొనే నిమిత్తం సిద్ధార్థుడు ''ఉద్రక్-రామపుత్ర'' నివసించే ఆశ్రమానికి చేరుకున్నాడు. కాని ఆయన తత్వంకూడా సిద్ధార్థునకు

నచ్చ లేదు. వీరి శిక్షణంతా సాంఖ్యయోగానికి సంబంధించింది. వీరందరి వల్ల సంతృప్తి లభించక సర్వశ్రేష్ఠమైన జ్ఞానోదయప్రాప్తి గవేషణలో ''ఉరువేల'' చేరుకొని నేరంజనా నదీతీరాన మకాంపెట్టేడు. తాను ఆలోచించాడు. తనలో కూడా శ్రద్ధవున్నది, వీర్యంవున్నది, స్మృతివున్నది, ఏకాగ్రత వున్నది, ప్రజ్ఞవున్నది. కనుక తాను స్వయంగా జ్ఞానోదయాన్ని పొందగలడు అని.

ఆ నాడు బుద్ధుని సమకాలికులు ఆరుగురు ప్రసిద్ధు లున్నారు. అజితకేశ కంబల్, పూరణకస్సప, కకుధకచ్చాయన్, మఖ్ఖలిగోసాల్, సంజయవేలర్ధి పుత్త, నిగంఠనాతపుత్త అనేవారు. వీరిలో నిగంఠనాతపుత్త జైనమతంలోని అంతిమతీర్థంకరుడైన మహావీరుడు. వీరిలో ఈయన ఒక్కడే ఆస్తికుడు. అజితకేశకంబల్ మతంలో సుకృతిలేదు, దుష్కృతిలేదు, కర్మలేదు, ఇహంలేదు, పరంలేదు. ఇందులోని మిగతా నలుగురి వాదాలుకూడా విడ్డూరమైనవాదాలు. వీరిలో గోసాల్ అనే ఆయన అజీవక సంప్రదాయస్థాపకుడు. రకరకాలైన కష్టమైన తపస్సులను చేస్తూంటాడు ఆయన. జేతవనానికి వెనక ఆయన నివాసం. ఈయన పంచాగ్నుల సెగలమధ్య నిలచి తపస్సు చేసేవాడు. అజీవకు లంటే బుద్ధునికి అసలు సరిపడేదికాదు. తాపసులైనందున వీరికి సమాజంలో ఆదరణ లభించేది. ప్రజలు శకునాల, స్వప్నాల ఫలితాలను గురించీ, ఇంకా అలౌకిక విషయాలను గురించీ వీరిని అడిగి తెలుసుకొంటూ వుండేవాళ్లు, అశోకుడు, ఆయన పౌత్రుడు దశరథునికి సబంధించిన రచనల్లో అజీవకుల విషయాలు గోచరిస్తాయి. అజీవకులుకాక ఆనాడు ఇంకా ఇతర సంప్రదాయపు తాపసులు అనేక మందివుండేవారు. వారంతా కూడా శరీరాన్ని వివిధ విధాలుగా కష్టపెడుతూండేవారు. కొందరు నారవస్త్రాలు ధరిస్తే మరి కొందరు కుశవస్త్రాలు ధరించేవారు, కొదరు ముళ్ళమీద శయనించి తపస్సుచేసేవారు. వాతావరణ వైపరీత్యాలను సహించే నిమిత్తం ఎండలో, వానలో మంచులో తమతమ శరీరాలను బాధ పెట్టేవారు. దుఃఖం ద్వారా సుఖం ప్రాప్తిస్తుందని వారి విశ్వాసం. ఇటువంటి కష్టమైన జీవితాలను గడుపుతున్నారని సమాజంలో వారికి విలువ వుండేది. వీరంతా ఏ ఉద్దేశ్యంతో తపస్సు చేస్తున్నారో తెలిసేది కాదు. కొన్ని అద్భుత శక్తుల ప్రాప్తి నిమిత్తం తపస్సులు ఆచరిస్తున్నారేమో అనిపిస్తుంది. ఏవో కొన్ని మహిమలను ప్రదర్శిస్తూండేవారు కూడా.

ఇటువంటి పరిసరాల్లో, పరిస్థితుల్లో బుద్ధుడుకూడా ''నేరంజన'' నదీతీరాన వుండి ఆరు సంవత్సరాలపాటు ఇటువంటి బాధామయ తపస్సును ఆచరించాడు. బుద్ధునికితోడు మరి అయిదుగురు బిక్షువులు కూడా వుండేవారు. జనన మరణాలమీద విజయం సాధించాలని వారి తపస్సు. వారు ఒక్క బియ్యపుగింజను తిని జీవించేవారు. దీని ఫలితం వారి శరీరాలు కృశించిపోయి ఎముకలూ చర్మమూ మిగిలి పోయాయి. అప్పుడు వారకి తెలిసింది ఇటువంటి వైరాగ్య జీవితం ద్వారా ముక్తి లభించదని, దుర్బలులు ముక్తి అందుకోలేరని. ఇటువంటి ఆలోచనతో బుద్ధుడు తన అనశనవ్రతాన్ని వదలి తిరిగి ఆహారం తీసుకో ప్రారంభించాడు. ఆయన శరీరము, మనస్సు కూడ ఆరోగ్యాన్ని పొందిన తరవాత ఆయన తిరిగి ఏకాగ్రతసాధన సాగించాడు. ఆ అయిదుగురు సహచరులకూ బుద్ధుని నూతన పద్ధతి నచ్చక ఆయన్ను వదలి వెళ్ళటం జరిగింది. అంతటితో

సిద్ధార్థుడు రావి చెట్టు క్రింద కూర్చొని బోధి లభించనిదే ఆ ఆసనాన్ని వదలను అని దృఢనిశ్చయం చేసుకొన్నాడు. రాత్రి ప్రథమయామంలో ఆయనకు తన పూర్వ జన్మల జ్ఞానం కలిగిందట; రెండవయామంలో దివ్యచక్షువులు ప్రకాశించినవట; మూడవ యామంలో ద్వాదశ ప్రతీత్య-సముత్పాద సాక్షాత్కారం జరిగినదట; ఇక అరుణోదయ సమయంలో ఆయనకు సర్వజ్ఞత సాక్షాత్కరించినదట! ఆ నాటి నుంచి సిద్ధార్థుడు బుద్ధుడు అయినాడు.

సిద్ధార్థునకు ఆరాత్రంతా సంభవిస్తున్న ఈ నాలుగు దశల జ్ఞాన ప్రాప్తి ఎంతవరకు సంభవమా, సహేతుకమా అని ఆచార్య నరేంద్రదేవ్ ఇందులో కొంత వైజ్ఞానిక చర్చచేసి అది ఎంతవరకు సంభవం, ఎంతవరకు అసంభవం, అది ఎంతవరకు సత్యం, ఎంతవరకు అసత్యం అని కొంత మనో వైజ్ఞానిక విశ్లేషణ (Physchological analysis) చేసి చూస్తే బాగుండేది. అది ఆయన చేయలేదు. తనకు దొరికిన చారిత్ర కాధారాలను మాత్రమే ఆయన ప్రదర్శించారు కాని వాటిని గురించిన తన స్వీయ అభిప్రాయాలను ఆయన వెల్లడించే శ్రమ అంతగా తీసుకోలేదు. వాస్తవాన్ని పెట్టి కల్పనను కొలవటానికి ఆయన ప్రయత్నించలేదు. ఈ గ్రంథంలో ఎంత విడ్డూరవిషయం, ఎంతటి అసంభావ్యవిషయం వచ్చినా, దాన్ని వున్నది వున్నట్టుగా ఉల్లేఖించాడే కాని అటువంటి విడ్డూరాల సహజత్వాన్ని గురించికాని అసహజత్వాన్ని గురించికాని, అటువంటి విడ్డూరాలు తాను స్వయంగా నమ్ముతున్నాడా నమ్మటం లేదా అనేదాన్ని గురించి కాని ఆయన ఏ మాత్రమూ అభిప్రాయం ప్రకటన చేయలేదు. బహుశః ఈవస్తుగత వైఖరి (Objective attitude)చరిత్రకారులకు ముఖ్యమై వుంటుంది.

సిద్ధార్థునికి సంబోధిప్రాప్తిజరిగి బుద్ధుడు అయినతరువాత ఏడు వారాల పాటు అక్కడక్కడ చెట్లక్రింద కాలాన్ని గడుపుతూ తన జీవితాన్నర్పించి పొందిన విముక్తి ఆనందాన్ని అనుభవించసాగాడు. ధర్మోపన్యాసాలు చేయటం మొదలైనవి. మొదట్లో ఆయనకు ఇష్టంలేదు. కాని కొందరి అనురోధం వల్ల ఆయన ధర్మోపదేశాలు చేయటానికి ఇష్టపడటం జరిగింది. ఆయన తన ప్రథమ ధర్మోపదేశాన్ని తనను తపస్సుకాలంలో వదలివెళ్ళిన అయిదుగురు సహచరులకూ ''ఋషిపత్తన్'' మృగదావ (కాశీసమీపపు సారానాథ్)లో చేశాడు. ఆ ప్రథమోపన్యాసం ఆషాఢ పూర్ణిమ రోజున జరిగినదట, దానిపేరే ''ధర్మచక్ర ప్రవర్తన సూత్ర'' అయింది. ఆ అయిదుగురు సహచరులూ బుద్ధునికి మొదటి శిష్యులైనారు. క్రమేణ కొద్దికాలంలోనే బుద్ధునికి అరవైమంది శిష్యులు ఏర్పడ్డారు. వీరందరితో ఒక బుద్ధసంఘం ఏర్పరచబడింది. సన్యసించిన శిష్యులను భిక్షువులనీ, గృహస్థ శిష్యులను ఉపాసకులనీ అంటారు.

బుద్ధుడు తన శిష్యబృందంలోకి స్త్రీలను చేర్చుకొనటానికి ప్రథమంలో నిరాకరించాడు. కాని తన ప్రియశిష్యుడైన ఆనందుని సలహా ననుసరించి తన అభిప్రాయాన్ని మార్చుకొని మహాప్రజాపతి గౌతమిని భిక్షుణిగా స్వీకరించాడు. తన కుమారుడైన రాహుల్‌ను కూడా భిక్షువుగా చేర్చుకొన్నాడు. ప్రథమంలో ఏర్పడ్డ అరవై మంది శిష్యులను అక్కడక్కడ ధర్మ ప్రచారానికి పంపి

తాను స్వయంగా '' ఉరువేల''లో ప్రవేశించాడు. క్రమేణపేదలు మొదలు రాజుల వరకూ కులటలు మొదలు సాధ్వీమణుల వరకూ బుద్ధుని శిష్యులు శిష్యురాండ్రు కాజొచ్చారు. బుద్ధుని జీవితకాలంలోనే బౌద్ధం చాలావరకు వ్యాపించింది. ఇక ఆయన మరణానంతరం అది ఖండాల్లోనే కాక ఖండాతరాల్లో కూడా వ్యాప్తి చెందింది.

బుద్ధుని ఉపదేశాలు చాలా సరళంగాను, ఆచరణయోగ్యాలుగాను, నిత్య జీవితంలోని బాధలనుంచి విముక్తి కలిగించేవిగాను వుండేవి. జటిలమైన దార్శనిక తత్వాలను ఆయన ఉపదేశించేవాడు కాదు. మానవుడు దుఃఖాల్లో ఉంటున్నాడు, ఆ దుఃఖాలనుంచి బయట పడటమే మానవ జీవితాదర్శం అనే ఆయన ఉపదేశాలు ఎక్కువ ఆధారపడివుండేవి. అందుకే బౌద్ధం అంతగా ప్రజారంజకమైంది. కాని బుద్ధుని మరణానంతరం బౌద్ధంలో జటిలమైన వివిధ తత్వాలు, తర్కాలు అనంతంగా సృష్టించబడటం జరిగింది. బుద్ధుడు తన జీవితంలో ఉపదేశించిన తత్వాలు చాలా సరళమైనట్టివి. బుద్ధుడు మధ్యమ మార్గాన్ని ఎక్కువగా ఉపదేశించాడు. దేనిలోనూ కూడా అతి అనేది పనికిరాదని మధ్యమ మార్గపు ఆదేశం. జీవితంలో అతిభోగంకాని అతిత్యాగంకాని, వాంఛనీయాలుకావని.

భిక్షువు ఆచరించాలిసినవి దశ శీలాలు. గృహస్థు ఆచరించాలిసినవి పంచశీలాలు. 1. ప్రాణాతిపాతవిరతి. 2. ఆదత్తదానం, 3. బ్రహ్మచర్యం. 4. మృషావాద 5. సురామద్యమైరేయ 6. అకాల భోజనం 7. నృత్యగీత వాదిత్ర 8. మాల్యగంధ విలేపన. 9. ఉచ్చాశనశయనం. 10. జాతరూప జతప్రతిగ్రహ. ఈ పది దశ శీలాలు. ఇక పంచశీలాలు ఇవి. 1. ప్రాణాతి పాతవిరతి. 2. అదత్తదానవిరతి 3. కామమిథ్యాచారవిరతి. 4. మృషావాద విరతి 5. సురామైరేయ ప్రమాదస్థానవిరతి. బౌద్ధంలో అష్టాంగిక మార్గానికి చాలా ప్రాధాన్యం వున్నది. జీవితంలో భారసామ్యం (balance)చాలా అవసరం. అటువంటి భారసామ్యం వుండాలంటే నిత్య జీవితంలోని ప్రతిపనీ వక్రంగా లేకుండా సక్రమంగా వుండటం అవసరం. అందుకే బౌద్ధంలో అష్టాంగి మార్గం ఏర్పాటయింది. 1. సమ్యగ్ దృష్టి 2. సమ్యక్ సంకల్ప. 3. సమ్యక్ వ్యాయామ 4. సమ్యక్ స్మృతి 5. సమ్యక్ వాక్ 6. సమ్యక్ కర్మాంత 7. సమ్యగ్ జీవం 8. సమ్మక్ సమాధి.

ఆచార్య నరేంద్రదేవ్ రచించిన ''బౌద్ధ ధర్మదర్శన్'' బౌద్ధ మతం విషయంలో ఒక గొప్ప విజ్ఞాన సర్వస్వం. ఈ గ్రంథంలో లేని బౌద్ధ విషయం ఏ గ్రంథం లోను లేదు. బౌద్ధ గ్రంథాలన్నిటిలో వున్న విషయమంతా ఒకే గ్రంథంలో వున్నది. ఆయన అపారభాషా పాండితి, అనంతమైన విషయ పరిజ్ఞానం, బాహ్య అనుశీలన, దార్శనిక అంతర్ దృష్టి, తార్కిక శక్తి, విశ్లేషణాత్మక వివరణ, సంశ్లేషణాత్మక సమన్వయం, నిష్పక్షిక చారిత్రక సత్యాన్వేషణ మొదలైనవి వాటికవే సాటి. ఈ గ్రంథానికీ, గ్రంథకర్తకూ ఎన్ని విశేణాలను ఉప యోగించినప్పటికి అవి అతిశయోక్తులు కాజాలవు. ''బౌద్ధ ధర్మ దర్శన్ లోని ప్రతి పుట కూడా ఒక జ్ఞానకిరణం! ప్రతి వాక్యంకూడ ఒక సజీవ సత్యం!! ప్రతి వాక్కుకూడ ఒక సంబోధి!!!

సాహిత్యంలో విలువలు

– బొమ్మకంటి శ్రీనివాసాచార్యులు

' ఈ కావ్యం బాగుంది, ఆ కావ్యం బాగుండలేదు ',

'ఆ కావ్యంకంటె ఈ కావ్యం బాగుంది' - ఇటువంటి మాటలు వక్త మనస్సులో ఉన్న కొన్ని విలువలను సూచిస్తాయి. మొదటి వాక్యానికి అర్థం: కావ్యం బాగుండాలంటే ఏ యే విలువలు అవసరమని వక్త అనుకుంటున్నాడో అవి ఈ కావ్యంలో పుష్కలంగా ఉన్నాయనీ, ఆ కావ్యంలో మృగ్యం అనీ. ఆ విలువలు ఈ కావ్యంలో ఉన్నంత ఎక్కువరాశిలో ఆ కావ్యంలో లేవు అని రెండో వాక్యం సారాంశం. సాహిత్య విమర్శ ఫలవంతం కావాలంటే విమర్శకుడు తన విలువలను ముందుగా చెప్పి, అటుతరువాత ప్రత్యేక కావ్యాలకు ఆ విలువలను అన్వయింపజేసి సాధించిన నిర్ణయాలు ప్రకటించడం అవసరం. ఏ విలువలు ఆదరించదగ్గవో, ఏవి నిరాదరించ దగ్గవో ఏ తరానికి ఆతరంలో చర్చజరిగి ఆ తరంలో ఎక్కువ మంది ఆమోదించే విలువలు నిర్ణయమైతే ఉదాత్త సాహిత్యం, ఉత్తమ సాహిత్య విమర్శ ఆవిర్భవించే అవకాశం ఏర్పడుతుంది.

భాషలాగే సాహిత్యమూ మానవుని సంఘజీవితానికి సంబంధించినది. శాస్త్రీయ పద్ధతులలో మానవుని సంఘ జీవన ప్రక్రియలను అనుశీలించడానికి పూనుకున్న మానవ, సంఘ, ఆర్థిక, మనశ్శాస్త్రాల వంటి సాంఘిక శాస్త్రాలన్నిటిలోనూ 'విలువ' అనే భావం చాలా ప్రధానమైంది. సాహిత్యశాస్త్రానికి కూడా 'విలువను' గూర్చిన చర్చ జీవగర్ర.

ఆహారం, నిద్ర వంటివి కొన్ని మాత్రమే మానవునికి పుట్టుకతోనే సంక్రమించే విలువలు. చాలా విలువలు అటుతరువాత సంఘ జీవనంవల్ల అలవడేవే: ఆరంభంలో శిశువు ఆకలి అయినప్పుడే ఏడుస్తుంది. తల్లి వచ్చి పాలిచ్చి వెళ్ళిపోకుండా కాసేపు లాలించి ముద్దు పెట్టుకుని మరీ వెళుతూ ఉంటే, నాలుగు రోజులు అది అలవాటయేసరికి 'తల్లి లాలన, బుజ్జగింపు' అనే మరో క్రొత్త విలువ నేర్చుకుంటుంది శిశువు. కడుపు నిండుగా ఉన్నప్పుడు కూడా ఏడవడం సాగిస్తుంది. తల్లి వచ్చి బుజ్జగిస్తేనేగాని ఊరుకోదు.

' ఒక వస్తువు లేక భావం అతిసూక్ష్మ ప్రక్రియలద్వారా మానవుని వేదన (Feeling)నీ' అభిలాషనీ సంతృప్తి పరచగలశక్తే ఆ వస్తువుకి లేక భావానికి ఉండే విలువ' అని 'విలువ' నిర్వచింపబడింది. మానవవుని వేదనలూ, అభిలాషలూ చాలా భాగం సంఘ జీవనఫలితంగా ఏర్పడేవి కావడంవల్ల వేర్వేరు సంఘాలలో, వేర్వేరు కాలాలలో అవి భిన్న భిన్నంగా ఉండడం సహజం. అందుచేతనే విలువలలో వైవిధ్యమూ, విభిన్న దేశ కాలాల విలువలమధ్య వైరుధ్యమూ గోచరిస్తున్నాయి.

సంఘ జీవనం వల్ల వ్యక్తి నేర్చుకున్న వేదనలనూ, అభిలాషలనూ సంతృప్తి పరచే విలువలు - ఎన్నిచెప్పినా - ఆ సంఘం వారికే పరిమితం కాక తప్పదు. ఉదాహరణకు కన్యాదానం, వధువును వరుని ఇంటికి అంపకాలు చెయ్యడం వంటి ఆచారాలు పాటిస్తూన్న మన సంఘంలో కాళిదాసుని అభిజ్ఞాన శాకుంతలంలోని -

'యాస్య త్యద్య శకుంతలేతి హృదయం సంస్పృష్ట ముత్కంఠయా
కంఠః స్తంభిత బాష్పవృత్తికలుష శ్చింతాజడం దర్శనమ్।
వైక్లబ్యం మమ తావ దీదృశ మహో స్నేహా దరణ్యౌకసః
పీడ్యన్తే గృహిణః కథం ను తనయావిశ్లేషదుఃఖై ర్నవైః॥

అనే ఈ శ్లోకం కలిగించే అనుభూతిని మరొక ఫ్రెంచి, ఆఙ్గ్లేయాది సంఘం వారిల

ఉద్బుద్ధం చేయలేకపోవచ్చు. పాశ్చాత్య దేశాలలో వివాహమై విహారయాత్ర (honey moon)కు బయలుదేరే వధూవరులకు బంధుమిత్రులు సంతోషంగా టాటా చెప్పడమే జరుగుతుంది గాని, ఉత్కంఠ, గాద్గద్యం, వైక్లబ్యం - ఏవీ వారిలో కనిపించవు. అందుచేత అలాంటి సందర్భాలలో భారతీయుల దుఃఖం అర్థరహితమైందిగా వారికి తోచవచ్చు. కేవలం స్నేహభావం వల్ల వియోగం కలిగించే విమనస్కతకంటె సంతతి విశ్లేషం వల్ల తల్లి దండ్రులు మన సంఘంలో పొందుతున్న దుఃఖం మరింత తీవ్రమైనది. యుక్తవయస్సు వచ్చిన బిడ్డల తాత్కాలిక వియోగం వల్ల కలిగే దుఃఖం సర్వ జంతు సాధారణమైంది కాదు. సంఘ జీవనం వలననే మనలో కలిగిన విలువ అది. మరి కొన్నాళ్ళకు మన సంఘవ్యవస్థ పూర్తిగామారి, ప్రేమవివాహాలు ఎక్కువై పాశ్చాత్య సంఘ సదృశంగా మన సంఘం కూడా తయారైన నాడు మనకూ కాళిదాసుని పై శ్లోకం నవ్వు తెప్పించడం జరుగవచ్చు.

మళ్ళీ ఆ అభిజ్ఞాన శాకుంతలంలోదే మరో శ్లోకం చూడండి:

'ఆలక్ష్య దంత ముకులా ననిమిత్తహాసైః
అవ్యక్తవర్ణరమణీయ వచఃప్రవృత్తీన్।
అంకాశ్రయ ప్రణయిన స్తనయాన్ వహన్తో
ధన్యా స్తదంగ రజసా మలినీభవన్తి॥'

పసిపాపలు ముద్దులొలికే పాలపళ్లు బయటపెడుతూ అకారణంగానే మాటిమాటికీ నవ్వు లొలకబోస్తారు. వచ్చీరాని తొక్కు పలుకులతో శ్రవణానందం కలిగిస్తారు. కాస్త ముద్దుచేస్తే వచ్చి ఒళ్లోతప్ప క్రింద కూర్చోరు. నరవాహన ప్రియులు వాళ్ళు. అలాంటి పసిబిడ్డల్ని ఎత్తుకుని వాళ్ళ ఒంటిధూళి తమ ఒంటి నిండా పట్టించుకునే అదృష్టానికి నోచుకున్నవాళ్ళు ఎంత ధన్యులో గదా! పుత్ర సౌఖ్యం లోపించిన తండ్రులకు ఎక్కడ ఏ పసిబిడ్డ కనిపించినా మనస్సులో కెలక వేసే భావ పరం పర ఇది. పెద్దలకు పిల్లలంటే ముద్దు ఉండడం దేశకాలాబాధితమైన సహజ ప్రవృత్తి. అందుకే ఈ శ్లోకంలోని అనుభూతిని ఏ కాలంలోని ఏ సంఘంలోని వ్యక్తి అయినా కొంతవరకైనా పంచుకో గలుగుతాడు.

ఇటువంటిదే మరో శ్లోకం - అభిజ్ఞాన శాకుంతలం లోదే:

'రమ్యాణి వీక్ష్య మధురాంశ్చ నిశమ్య శబ్దాన్
పర్యుత్సుకో భవతి యత్సుఖితోఽపి జంతుః।
త చ్చేతసా స్మరతి నూన మబోధపూర్వమ్
భావస్థిరాణి జననాంతర సౌహృదాని॥

మనకు నిత్య పరిచితంగానే ఉంటూ, అయినా వాటికి కారణం బోధపడని అంశాలు మన చుట్టూ ఎన్నో ఉన్నాయి. వాటి కారణాలు తెలుసుకోవాలనే జిజ్ఞాస సర్వ మానవులలోనూ సమానంగా కనిపించే లక్షణం. అలాంటి ఒక అంశాన్ని తీసుకొని వ్రాసిన శ్లోకం అవడం వల్ల ఇది కూడా సార్వజనీనం అనవచ్చు. కొన్ని కొన్ని దృశ్యాలు అందంగా అనిపిస్తాయి. ఆకలి దప్పులు కూడా మరిచి అటే చూస్తూ ఉండిపోతాం. అలాగే కొన్ని కొన్ని ధ్వనులు మధురంగా వినిపిస్తాయి. మనల్ని మైమరపిస్తాయి. ఏవిటి దీనికి కారణం? దీని అంతస్తత్త్వం ఏవిటి? ఎన్ని లక్షలసార్లు సమాధానాలు చెప్పినా ఎప్పటి కప్పుడు మళ్ళీ ప్రశ్న ప్రశ్నగానే మిగిలే ప్రశ్నల్లో ఇదొకటి. అయితే ప్రతి జవాబూ తాత్కాలికంగా అయినా తనకు అందనిదాన్ని దేన్నో అందుకున్న తృప్తి శ్రోతకు కలిగిస్తూ ఉండడం ఇందులో విశేషం. ఈ ప్రశ్నకు కాళిదాసు చెప్పిన జవాబు ఇది: 'జన్మాంతరాల

సౌహృదాలు - అంటే స్నేహాలు - మన మనస్సుల్లో మనకు తెలియకుండా పేరుకొని ఉన్నాయి. అందమైన దృశ్యాలూ, మధుర మైన శబ్దాలూ అపూర్వ సౌహృదాలను మనం స్మరించేట్టు చేస్తున్నాయి. సుందరవస్తు దర్శనం వల్ల, మధుర శబ్దశ్రవణం వల్ల మనకు ఆనందం కలగడంలోని కిటుకు ఇదే' అంటాడు కాళిదాసు.

భారతీయ వాఙ్మయ ప్రారంభ దశలో - వేదకాలం నాడు - సాహిత్యం, శాస్త్రం వేరు వేరు కావు. వేదంలో ప్రతిఋక్కూ, ప్రతి మంత్రం అటు శాస్త్రమూ, ఇటు కావ్యమూ కూడా. వాటిని దర్శించిన వాడు ద్రష్టా, కవీ - రెండూను! అవి జీవితాన్ని ఒకే సమగ్ర దృష్టితో చూసిన రోజులు. ఒకే పరతత్త్వానికి చెందినవి గద - సత్యం, శివం, సుందరం అనే మూడు అంశలూ! అందుచేత ఆ తత్త్వాన్ని ప్రతిపాదించే ప్రతి ఉక్తిలోనూ ఆ మూడు అంశలకూ సమ ప్రాధాన్యం ఉండడం సహజం. విశ్లేషక దృష్టి ప్రబలిన తరువాతి కాలంలో సత్యాంశ ప్రతిపాదకాలు శాస్త్రాలుగాను, సుందరాంశ ప్రతిపాదకాలు కావ్యాలుగాను, శివాంశ ప్రతిపాదకాలు స్మృతులూ, నీతి శాస్త్రాలుగానూ విడిపోవడం జరిగింది.

వేదంలో కర్మకాండకు సంబంధించిన మంత్రాలను పరిహరిస్తే ప్రకృతి వర్ణనపరమైన ఉషస్సూక్తం (ఋగ్వే-4.51) వంటివి గాని, మానవ ప్రవృత్తి చిత్రణ పరమైన 'అక్షకితవ నింద' (ఋగ్వే - 10.34) వంటివి గాని, సృష్టి రహస్యాన్ని గూర్చి జిజ్ఞాస చేసే ఉపనిషత్తులు గాని ఒక సంఘానికో, ఒక కాలానికో పరిమితం కాకుండా సర్వ కాలాలలోనూ సార్వజనీనంగా ఆదరింపబడే విలువలు గలవి. ఆంగ్లసాహిత్యంలోనూ "An Elegy in a Country Churchyard"[1], 'Rubayat of Omar Khayyam'[2] 'On the Receipt of My Mother's Pictrue'[3], 'Adonis'[4] వంటి కావ్యాలు అలాంటి విశ్వ జనీనమైన విలువగలవి కనిపిస్తున్నాయి.

(1. Thomas Gray (1716 - '71), 2. Edward Fitzgerald (1809 - '83)
3. William Cowper (1731 - 1800), 4. John Keats (1995 - 1821))

సంఘజీవనం వల్ల వ్యక్తి నేర్చుకొనే సాంఘికమైన విలువలకంటె సర్వ మానవ సహజములైన స్వతస్సిద్ధమైన విలువలు సాహిత్యంలో మరింత ఆదరించదగినవి అని అంగీకరిస్తే, వేదంలోని 'నాసదీయ సూక్తం' భారతీయ సాహిత్యంలో - కాదు, ప్రపంచ సాహిత్యంలోనే - ఉత్కృష్ట రచనలలో ఒకటి అనిపిస్తుంది.

'నాసదాసీ న్నో సదాసీ త్తదానీం
నాసీద్రజో నో వ్యోమా పరో యత్।
కి మావరీవః కుహ కస్య శర్మన్
అంభః కిమాసీ ద్గహనం గభీరమ్॥

న మృత్యు రాసీ దమృతం న తర్హి
న రాత్ర్యా అహ్న అసీత్ ప్రకేతః।
అనోద వాతం స్వధయా తదేకం
తస్మాద్ధాన్య న్న పరః కించ నాస॥

తమ ఆసీత్తమసా గూళ్హ మగ్రేఽ
ప్రకేతం సలిలం సర్వమా ఇదమ్।
తుచ్ఛ్యేనాభ్వ పిహితం యదాసీత్
తప సస్తన్మహినా జాయతైకమ్॥

కామస్త దగ్రే సమవర్తతాధి
మనసో రేతః ప్రథమం యదాసీత్।
సతో బంధు మసతి నిరవిందన్
హృది ప్రతీష్యా కవయో మనీషా॥
తిరశ్చీనో వితతో రశ్మి రేషామ్
అధఃస్విదాసీ దుపరిస్వి దాసీత్।
రేతోధా ఆ సన్మహిమాన ఆసన్
స్వధా అవస్తాత్ ప్రయతిః పరస్తాత్॥
కో అద్ధా వేద క ఇహ ప్రవోచత్
కుత ఆయాతా కుత ఇయం విస్పృష్టిః।
అర్వా గ్దేవా అస్య విసర్జనేనా
థాకో వేద యత ఆ బభూవ॥

ఇయం విస్పృష్టి ర్యత ఆబభూవ
యది వాదధే యది వా న।
యో అసాధ్యక్షః పరమే వ్యోమన్
సో అంగవేద యది వా నవేద॥ (ఋగ్వే 10-129)

(లేదు‘లేకపోవడం’ లేదు ‘ ఉండడం’ అప్పుడు
లేదు వాతావరణం, లేదు తదతీతంగా ఆకాశం
మరి ఏమిటుంది? ఎక్కడ? ఎవరి రక్షణలో?
గహనం, గభీరం అయిన జలం గాని ఉందా?
లేదు మృత్యువు, అమృతత్వమూ లేదు
లేదు రాత్రి – లేదు పగలు
గాలి లేని చోట ఊపిరి తీస్తూ ‘ ఏదో ’ ఉంది
దాన్ని మించి వేరేమీ లేదు.
చీకటి ఉంది చీకటి కడుపులో దాక్కొని ఆదిలో
ఇదమిత్థ మనరాని జలమయం ఈ సర్వం
దాని నుంచి పుట్టిం దది – శూన్యత్వం కప్పుకుని
అంతస్తమస్సుకీ, ఆత్మశక్తికీ ఫలితంగా
‘కోరిక’ ఆదిలో ఉద్భవించింది
మనస్సు పుట్టడానికి మూలబీజం గదా అది
హృదయ చక్షుస్సుతో గాలించి కనిపెట్టారు
‘ ఉండడానికి’, ‘లేకపోడానికి’ ఈ తొలిలంకె కవులు
దానికి కిరణాలు అడ్డంగా ప్రసరించాయి
దానికి క్రింద ఏముంది? మీద ఏముంది?
అంతర్నిహిత శక్తులా? అతీంద్రియ గుణాలా?
క్రింద శక్తి; మీద యత్నం!

(సశేషం)

Form IV (SEE RULE 8)

Statement about ownership and other Particulars of MISIMI

1.	Place of Publication	1-1-60/5, Iftekar Mansion Lane RTC 'X' Roads, Musheerabad Hyderabad - 500 020 A.P.
2.	Periodicity of its Publication	Monthly
3.	Printer's Name Whether citizen of India If foreigners, state the country of origin Address	ALAPATI BAPANNA Yes 1-1-60/5, Iftekar Mansion Lane RTC 'X' Roads, Musheerabad Hyderabad - 500 020 A.P.
4.	Publisher's Name Whether citizen of India If foreigners, state the country of origin Address	ALAPATI BAPANNA 1-1-60/5, Iftekar Mansion Lane RTC 'X' Roads, Musheerabad Hyderabad - 500 020 A.P.
5.	Editor's Name Whether citizen of India : Yes If foreigners, state the country of origin Address	ANNAPA REDDY VENKATESWARA REDDY 1-1-60/5, Iftekar Mansion Lane RTC 'X' Roads, Musheerabad Hyderabad - 500 020 A.P.
6.	Names and addresses of individuals who own the newspaper and partners or shareholders holding more than one percent of the total capital.	ALAPATI BAPANNA 337-A, Road No.10, Jubilee Hills, Hyderabad - 500 034

I, ALAPATI BAPANNA, hereby declare that the particulars given above are true to the best of my knowledge and belief.

Sd/-
ALAPATI BAPANNA
Published

Date: March 1,1996.

MISIMI/మిసిమి RNI Regd. No. 45042/90 Telugu Monthly, Hyderabad-500 020. Postal Regd No. H/SD/191



AGONY

By S.N. CHAMKUR